This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Prinsterer - Vrijheid, Gelijkheid, Broeders-
chap.
1848.
Neth
2443
5.13

WIDENER
HN N7CG C

eth 2443.5.13

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

TOELICHTING

VAN DE

SPREUK DER REVOLUTIE.

DOOR

Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER.

De Satan zelf verandert zich in een engel des lichts.
2 Cor. 11. v. 14.

'S GRAVENHAGE,
BIJ J. ROERING.
1848.

Prijs 80 Cents.

Nelle. 2443.5.13

HARVARD COLLEGE
AUG 3 1920
LIBRARY

Minot fund

I.

DE VRUCHTEN.

Ieder boom wordt uit zijne eigene vrucht gekend.

Luc. 6 v. 44.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

Het is niet de eerste maal dat men deze kreet in Nederland verneemt. In 1781, in 1795, in 1830, in 1848, werd zij gehoord.

In 1781.

Waar kwam ze van daan? Uit het Land dat ons altijd zooveel hartelijkheid in woorden, zooveel hatelijkheid in daden betoond heeft; uit Frankrijk. Men had uit Fransche boeken dit drietal woorden geleerd. Maar de kunst moet immers niet blijven in de boeken: men zou er nu ook genot van hebben. De Fransche vrijheid kon men in Nederland niet langer missen. Er was, het is zoo, er was vrede, rust, welvaart; armoede was bijkans onbekend; de koophandel bloeide; uit de Coloniën ontving men overvloed; men was met het geld verlegen; ook vrijheid was er, zoo als die bijkans in geen ander Land der wereld bestond. Maar dit alles, zeide men, was niet genoeg, was

weinig, was niets, zoo men de nieuwerwetsche Fransche vrijheid niet had. En met die Vrijheid zou ook welvaart en overvloed worden verdubbeld.

En er was, zeide men, zoo weinig noodig om al dat heil te verkrijgen. Enkel vernedering van den Prins van Oranje en oorlog met Engeland werd vereischt.

Oorlog; de geliefde Franschen hadden het gaarne en waren vrienden der Vrijheid, de gehate Engelschen waren voorstanders van de slavernij. Voor Engeland was de oorlog toen ongelegen; het wilde in vriendschap met Holland blijven. Maar neen, men *moest* en men *zou* oorlog hebben. Men zou Engeland de les lezen; er was geen nood; want de Franschen waren met ons; nu eerst zou welvaart en magt en roem, als van oudsher, voor Holland, met nooit gekenden vooruitgang, op nieuw beginnen.

Zoo sprak men jaren achtereen; zoo sprak men nog, nadat Engeland, het tergen moê, den oorlog verklaard had, den 27ⁿ Dec. 1780, op de Beurs te Amsterdam.

Vijf dagen later, den 2ᵉⁿ Jan., sprak men zóó niet meer: reeds waren 60 schepen genomen; in ééne maand 200.

In 1780 kwamen er in Texel en in 't Vlie 2641 schepen binnen; in 1781 slechts 1322: in 1780 zeilden 2058, in 1781 slechts 11 Hollandsche schepen door de Sond.

De Fransche hulp bleef achter.

De meeste Coloniën gingen verloren.

De vrede werd te vergeefs begeerd. — Eindelijk in 1784 werd vrede verkregen; schadelijk en schandelijk. — Later bleek het evenwel niet dat men door schade en schande geleerd had.

Met den Prins kon men beter dan met Engeland te regt. Hij was zeer goedaardig; wilde zelfs aan zijne vijanden geen kwaad doen; en daarom hadden deze dappere mannen den moed te verbreiden dat hij een vreeselijke tyran was. Zij waren zoo ijverig in het vernederen van den Vorst dat hij geheel magteloos werd. Aldus ontstond er ook hier *Vrijheid*, *Gelijkheid en Broederschap*, zoo als ze door de Fransehgezinden begeerd werd.

En wilt gij weten van welke soort de drieledige gaaf was?

Vrijheid. Namelijk om te zeggen en te doen al wat degeen die de overhand verkreeg, goed vond. Vrijheid om den Prins te lasteren en te schelden; vrijheid weldra om allen die tot dus ver Regenten waren geweest, uit te maken voor verdrukkers; vrijheid om Wapengenootschappen en Vrijcorpsen te vormen, waarmeê men andersdenkenden in toom hield. Vrijheid om op het aanheffen van een Oranje-lied en op het dragen van een Oranje-lint de doodstraf te zetten: vrijheid om alle vrijheid aan anderen te ontzeggen. — En daarbij was ook het geheele Vaderland vrij. Vrij om alles te verrigten wat aan de Franschen beviel.

Gelijkheid. Ja dat vooral! Er was niet slechts ééne, maar zelfs tweederlei gelijkheid; eene voor de partij die boven op, eene voor de partij die in het onderspit geraakt was. Gelijke heerschappij of gelijke onderwerping. Gelijkheid in voorregt of in onregt. Waarbij nog een algemeene gelijkheid voor beide partijen, voor Oranjegezinden en Patriotten, gelijkheid in verarming en achteruitgang des Vaderlands gevoegd werd.

Broederschap. Een familie-band waarvan het meerendeel der Natie, die Oranjegezind was, buitengesloten werd. Eene broederschap tusschen de vijanden van Oranje onder elkaâr. Evenwel de broederlijke liefde duurde niet lang. Het was eene broederschap waarbij men elkander haatte en uitschold, en van het kussen wierp, en bij de keel greep, en zou hebben verscheurd, zoo niet de tusschenkomst van den Pruissischen buurman aan het onbroederlijke huiskrakeel een einde gemaakt had.

Dit ging zeer spoedig.

Omdat die tusschenkomst door allen, behalve door de vrijheidlievende tyrannen met hun aanhang, gewenscht werd.

O, die vrijheidszonen waren zoo moedig — toen de vijand niet verwacht werd. Utrecht was zeer versterkt, had 200 stukken geschut, en 7000 man; en — de stad werd verlaten, wel nu, wanneer? eer dat de bres gangbaar gemaakt? eer dat de vijand in het gezigt was.

In zeven dagen, klaagden zij, was afgebroken wat zij in zeven jaren hadden gebouwd. De Natie was overwonnen.

Neen, niet de Natie. In Nederland laat zich de Natie door geen 20000 man vreemde troepen de wet stellen. Dat heeft Neêrlands Volk, in 1572 en 1672, aan Spanjaarden en Franschen geleerd. Maar de Natie was met de nieuwe Vrijheid niet gediend. De teleurgestelde raddraaijers erkenden naderhand dat het toen een droevige tijd geweest was; het Volk was nog niet op de hoogte; een klein gedeelte was in opstand; eenige enkele personen,

eene faktie, welke bezweek, ook bij gebrek aan onderstand van het Volk.

De Natie was uitermate verheugd dat zij van de vrijheid vrijgemaakt, in de ongelijkheid teruggebragt, en van het broederlijk bestuur verlost was.

Zoo was het in 1781—1787.

Laat ons nu eens zien wat er in 1795 gebeurd is.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP!

Oranje uit het Land en de Franschen er in!

Dat was voor de vrienden der niet-Hollandsche vrijheid een vreugd! Het Scheveninger pinkje stak, op 18 Jan. 1795, in zee. Een Bataafsche, geen Nederlandsche Republiek was er, en de Franschen werden ingehaald als redders en broeders. Men plantte vrijheidsboomen met driekleurige linten; men drukte elkander de hand; men zong en men danste, en men had aanspraken en men had optogten en men had maaltijden, en men liet er den pocaal rondgaan, en men sloot het heilig verbond der Vrijheid, en men wenschte dat zij andersdenkenden mogt verpletteren met den donder van haar wraak.

Deze vreugd was voor de vrienden van het oude Holland, voor de vrienden van het Huis van Oranje, een bittere smart.

Maar hoe lang zou de vreugd voor de vreugdedronken Bataven geduurd hebben?

Acht dagen misschien.

In Januarij kwamen de Franschen. In Februarij had men in Holland voor inkwartiering, in sommige steden en

dorpen, geen huizen genoeg. Menig gezin werd tot den bedelstaf gebragt. Daglooners, weduwen en weezen, kregen twee soldaten, vier, zes. Het vragen hield niet op; en het was niet; «het vragen staat vrij en het weigeren er bij. Neen, wat de Franschen requireerden, moest zonder uitstel of klagt worden verleend; fourage, brandstoffen, wagens, paarden: zij beschikten over alles. Spoedig was er volkomen verval van handel, stilstand van neering en hanteering. Velen die de buitenlandsche vrienden in het Land hadden gehaald, zouden ze nu uit het Land hebben gewenscht; maar zij wilden er niet uit; zij waren er in, en zij bleven er in.

Doch de Franschen maakten veel verteering! Wel zeker, zij verteerden al wat de Hollander met vlijt gewonnen en met zuinigheid bespaard had. Zij betaalden het immers? Wel zeker, met Adsignaten, met papier, in waarde magenoeg aan scheurpapier gelijk. Goede negotie voorwaar, als men voor een gulden koopt en met een stuiver betaalt.

Zij kwamen als *vrienden;* dus hadden zij regt op vriendelijk onthaal. Als *broeders;* dus wilden zij met ons deelen wat wij van de vaderen geërfd hadden.

Dit heeft langer dan zes jaren geduurd; nu is het spel een treurspel van achttien jaren geweest; van 1795 tot 1813.

Wat hebben wij gewonnen; magt, geld, rust, of vrijheid misschien?

Magt? — Wij waren een veelvermogend Gemeenebest; wij werden een weinigbeteekenend wingewest van het Fransche Rijk: wij hadden heerlijke Volkplantingen in

Oost en West; men verloor ze, of (omdat de Engelschen meester van de zee waren) men kon er niet bij. Wij hadden vroeger aanzienlijke vlooten: de schepen die we nu hadden, mogten, omdat ze door de Engelschen genomen werden, de haven niet uit. En, zoo wij nog eenig overblijfsel van magt hadden, het moest ten dienste van de overmagtige Franschen worden gebruikt.

Geld? — Grove winst was er — voor de Franschen. Zij waren binnengehaald; maar voor de moeite van binnen te komen, legden zij ons een inkomend regt, eene tegemoetkoming, een *douceur* op, van 100 Millioen. Zij wisten ons, op menigvuldige wijs, te ontlasten van het overtollige zilver en goud. Bij voorbeeld, wij hadden beloofd 25000 hunner troepen te onderhouden en te kleeden; terstond kwamen 25000 havelooze mannen; zoodra zij gekleed waren, kwamen er andere 25000, even haveloos, die even-zeer dringende behoefte hadden om, op kosten van Holland, te worden gekleed. Zoo kwamen er misschien 100,000, en men mogt nog blij zijn en danken dat er niet meer kwam. Er waren vele kunstjes van dien aard, zeer eenvoudig en zeer profijtelijk. — Men had met de Vrijheid op een goedkoop Bestuur rekening gemaakt, en op weinig belasting. Zie hier een staaltje, om te oordeelen hoe die rekening uitkwam. Van 1795 tot 1804 gaf men 615 millioen, waarvan 276 gewone belastingen, en 339 door buitengewone en gedwongen heffing; voorts deed men geldleeningen waarvoor jaarlijks 34 millioen rente betaald werd. — Let ook hierop. Vroeger, toen er negotie was, kon er wat af; maar er was geen negotie meer. In 1797

had men, aan opgebragte schepen, reeds eene schade van 120 millioen. Eindelijk kwam er een tijd dat er geen negotie mogt zijn; geen schip mogt uit of in. Geld winnen was onmogelijk geworden; en, zoo het nog een weinig had geduurd, zou (het geld op zijnde) het geldverliezen onmogelijk zijn geweest.

Rust? — Onrust, gewoel, tweedragt, dreigement; onophoudelijk overleg wat men doen zou, onophoudelijk afbreken van hetgeen men zoo even gedaan had; in 1795 was er een ander Gouvernement, en in 1796, en in Januarij 1798, en zes maanden later wederom een, en in 1801, en in 1805, en in 1806, en in 1810. Maar het was immers niet altijd zoo onrustig als in het begin? O neen. Er kwam langzamerhand rust, tot dat er eindelijk veel binnenlandsche rust was. Men had met Napoleon te doen, en deze was een vriend, en een zeer magtig vriend, van rust en eendragt onder zijn invloed of bewind. Hij begreep dat men lang genoeg geredeneerd had; dat de tijd van zwijgen daar was en dat men zwijgend gehoorzamen, zwijgend betalen, zwijgend de kinderen naar het slagveld of naar de slagtbank zenden moest. Zelden werd de rust en orde gestoord.

Vrijheid? — Vrij van het Huis van Oranje, dit is zoo, maar onderworpen aan elken bewindvoerder in Parijs. Vrij om te doen wat, onder goedkeuring der Franschen, aan een honderdtal menschen die zich *Nationale Vergadering* noemden, of aan twaalf die *Staatsbewind* heetten, of aan een, die den titel had van *Raadpensionaris* of *Koning*, welbehagelijk was. Vrij — om slaven van een

vreemden dwingeland te zijn. Het klinken van den keten is de naklank van de vrijheidskreeten geweest. Er zijn nog landgenooten wien het heugt; die, uit eigen lot en leed, de beteekenis kennen der woorden; *Conscriptie*, *Tiercering*, *Policie*, *Censuur*, *Droits-Réunis*, *Douaniers*. Amsterdam verloor in weinige jaren een zevende der bevolking; in Haarlem alleen werden 500 huizen gesloopt. Doch bijna niets had dit te beduiden bij het verlies van wat het dierbaarst is aan het ouderlijke hart. Waar bleven de zonen die dienstpligtig waren gekeurd? zij sneuvelden in Duitschland; zij werden vermoord in Spanje; zij bezweken in Rusland onder sneeuw en ijs. Wat kon er voor het Vaderland te gemoet worden gezien? de ondergang scheen nabij, toen, door de almagtige hand Gods, de verlossing daar, en Oranje uit negentienjarige ballingschap op het Scheveningerstrand en in het Vorstelijk 's Gravenhage terug was.

Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap, was ook in 1830 de kreet.

Niet hier; in Frankrijk, en vooral in Belgie. De zaak is in onze dagen geschied. Het Rijk der Nederlanden was een welvarend Rijk. Alles was niet voortreffelijk; maar er was overvloedig reden om over het menigvuldige goede dankbaar te zijn. De vrienden van *Vrijheid*, *Gelijkheid en Broederschap* meenden dat zij niet gelukkig waren, zoolang de Koning niet verjaagd, de betrekking op Holland niet verbroken, en de Staat niet ten onderste boven gekeerd was. Holland heeft over den afval van Belgie niet getreurd, en wij hebben daarbij schade, maar, 1831 kan

het getuigen, geen schande gehad. De opstand is evenwel, zoo niet de oorzaak, de aanleiding geweest dat de Schutterijen vier jaren van huis waren en dat de schuld vermeerderd werd met 300 Millioen. Holland en Belgie betalen op de jaarlijksche begrooting elk nagenoeg dezelfde som die vroeger door beide Landen te zamen betaald werd.

Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap is nu, in 1848, met dubbele hevigheid aan de orde van den dag, ten gevolge der Revolutie van 24 Februarij te Parijs.

In sommige Landen, waar het spel nieuw is, zijn velen daar zeer blij meê.

In Frankrijk, waar men eene gansche reeks van soortgelijke vertooningen gehad heeft, is de vreugd minder groot en algemeen.

Er schijnt eigenlijk geen vreugde te zijn dan bij heethoofden, bij gelukzoekers, en bij ligtgeloovigen, voor wie een ongerijmde belofte goede munt is. Bij de overigen verbaasdheid, schrik, angst; droefheid over het gebeurde, radeloosheid, en ellende in het verschiet.

Alles zou wél gaan; en alles gaat verkeerd.

Er zou vermindering van belasting zijn; de lasten worden verhoogd.

Er zou werk komen voor allen; en overal worden de werkzaamheden gestaakt.

Er zou vrijheid wezen; en overal gebruikt men reeds dwang.

Allen zouden even rijk worden, en allen worden even arm.

Maar het zal spoedig beter gaan. In Mei komen 900 Volksrepresentanten bijeen, en, zoo die het niet goed maken, zijn er in Parijs 200,000 gewapende lieden bij de hand, om raad te schaffen en de zaak, kort af, te regelen, zoo als het hoort.

Daarbij is men te Parijs voor het geluk van anderen zeer bezorgd. Men zendt overal Franschen of Franschgezinden uit, om oproer te stoken; opdat, zoo mogelijk, de gansche wereld even wijs en gelukkig zij als men wijs en gelukkig is te Parijs.

Bereken de aanstaande weldaden uit hetgeen ons Vaderland in de laatste weken aan Franschen overmoed en ligtzinnigheid te danken gehad heeft.

Daling der Fondsen.

Vernietiging van vele fortuinen.

Onmogelijkheid voor velen om werk en onderstand te geven als vroeger.

Stilstand in handel, in fabrijken. Geen bestellingen, geen arbeid.

Fraaije optogten, maar die geen brood of werk geven,

En, vergeten wij dit vooral niet,

het uitzigt op een Gouvernement dat, naar men ons verhaalt, zoo goed en zoo mooi zal zijn als Nederland er ooit een gehad heeft.

Ik loop niet vooruit. Ik beoordeel eene Grondwet niet, welke, ofschoon wij er een Ontwerp van hebben, nog in de maak is. Doch het verband waarin, ten gevolge der omstandigheden, de herziening tot het wederopsteken van

de revolutionaire leus gebragt is, kan voor mij geen waarborg der voortreffelijkheid van de toekomstige staatsregeling zijn. Ik ben geen onvoorwaardelijk voorstander van *Behoud;* ik heb in de afgetreden Ministers geen beschermheeren gezien van hetgeen ik als de dierbaarste regten van het Nederlandsche Volk bovenal waardeer. Desniettemin, eer ik de vlag uitsteek en illumineer, zal ik voorzigtigheidshalve wachten tot dat ik eenigermate niet enkel met hetgeen verdwijnt, maar ook met hetgeen verschijnt, bekend ben.

Uit vooroordeel, hoor ik mij te gemoet voeren, uit vooroordeel en bekrompenheid zijt gij mistrouwend; het zal beter gaan dan voorheen; men is wijzer geworden en men is zoo driftig niet meer. Waarlijk, ook voor ons is nu een tijd van *Vrijheid*, *Gelijkheid en Broederschap* nabij.

Misschien. Doch ik heb er eigenlijk reeds genoeg van; ik heb afkeer van die kost.

Daar hebt ge zeer groot ongelijk aan, zegt men. Het is zeer goede kost, het is een heerlijk voedsel, en, zoo het u niet heeft gesmaakt, het is omdat het niet goed toebereid was. Het is een goede boom, de Vrijheidsboom dien wij hebben geplant.

Ei? Ik dacht dat het genoeg was op de vruchten te wijzen; maar laat ons zien wat *Vrijheid*, *Gelijkheid en Broederschap* beteekent en hoedanig de voortreffelijke boom is waaraan die bittere vruchten gegroeid zijn.

II.

DE WONDERBOOM.

Wee dengenen die het kwade goed heeten en het goede kwaad.
Jes. 5. v. 20.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

Het zal niet overbodig zijn de drie takken van den Franschen wonderboom, de drie woorden der revolutionaire toverspreuk afzonderlijk te beschouwen.

Wat is *Vrijheid?*

Te voren was men met de bestaande vrijheid zeer vergenoegd, wanneer men aan geen willekeur en ongeregtigheid ten doel stond; wanneer men voor een betamelijk gebruik van gaven en vermogens de gelegenheid had; wanneer men in een wettig bezit en genot, een iegelijk van zijn eigen en verkregen regten, beschermd werd. Men begreep ook dat voor bescherming gezag noodig is, en dat elke Regering magt en invloed behoort te hebben. Men hield in het oog dat een Gouvernement, ofschoon door de regten van anderen beperkt, en aan de algemeene wetten en beginsels van regtvaardigheid en billijkheid gehouden, evenwel van het goedvinden dergenen over wie het heer-

schappij voert, onafhankelijk behoort te zijn. Men wilde eene Regering die *regeert;* eene Overheid die *over* de onderdanen gesteld is. Men was overtuigd dat geen Volk vrijheid kan genieten, zoo het niet aan een wettig gezag, Koning of Republikeinsch Bewind, gehoorzaamheid betoont. Nu is het geheel anders. Om vrij te zijn, wil men, in den grond der zaak, geenerlei gezag. Een vreemd verlangen, niet waar? want zonder gezag kan geen orde bestaan; zonder orde is er verwarring; en te midden der verwarring ben ik, met de kostelijke vrijheid die mij aldus te beurt valt, van eigendom en leven niet zeker. Ik ben vrij als een vogel, maar het is niet onbekend wat in onze taal *vogelvrij* beteekent. Voor vrije beweging is een steunpunt onmisbaar; en ik heb geen reden om mij te verblijden, als de grond onder mijne voeten weggenomen wordt.

Die vergelijkingen met vroeger tijd, beweert men, hebben niets te beduiden. Thans moeten wij vrij zijn, naar den geest der Eeuw en naar den voortgang der hedendaagsche verlichting. Wij willen de echte Vrijheid; het wezen, geen schijn.

Het verlangen is billijk; doch laat ons nagaan welke die Vrijheid is, waaraan men den naam van echt geeft, en hoe men tot het bezit daarvan geraakt.

Alleen diegene is vrij welke aan niemand onderworpen is dan aan zijn eigen wil.

En hoe kan dit?

De zaak is eenvoudig. Een iegelijk is vrij, is zijn eigen heer en meester; maar allen te zamen kiezen een eenhoofdig of veelhoofdig Uitvoerend Bewind, eene Regering door

den Volkswil gekozen en bestuurd, eene Regering die geregeerd wordt, eene Overheid verheven, als de hoogverhevene windwijzer, die zich naar de afwisselende vlagen van den Volkswil lijdelijk heen en weêr wendt. De Regering is aan het Volk, aan de vertegenwoordigers van het Volk ondergeschikt; en omdat ik ook tot het Volk behoor, omdat ik voor de keus van de vertegenwoordiging mede een stem heb; omdat ik evenzeer als een ander, medelid ben van dat Souvereine Volk hetwelk regt heeft de Regering te verjagen als ze niet bevalt, daarom heet ik vrij; daarom gehoorzaam ik, zegt men, aan een Bestuur dat ik zelf gevormd, aan wetten die ik zelf gemaakt heb. Daarom kon Lamartine onlangs aan het gepeupel van Parijs zeggen: gij zijt allen Souverein!

Niemand zal ontkennen dat dit een aangename klank is. Wie zou niet gaarne deel hebben aan dien Vorstelijken rang!

Maar, als wij nu onze vrijheid en souvereiniteit een weinig naderbij en, gelijk men zegt, op de keper gaan beschouwen en de rekening opmaken van de voorregten die zij ons werkelijk verleent, dan is er wel eenige reden van twijfel of wij een goede ruil hebben gedaan.

Omdat ik onder de stemgeregtigden behoor, ben ik vrij. Dus zijn de niet-stemgeregtigden niet vrij. Nu dit bezwaar is — voor ons die stemgeregtigd zijn — gering. Laat ons voortgaan.

Omdat ik op de kiezerslijst sta, ben ik vrij. Maar in hoe ver?

Vrij. Er wordt bij meerderheid gekozen, en de keus

valt op dengenen dien ik niet gestemd heb; dien ik als den gevaarlijksten mijner tegenstanderen beschouw.

Vrij. De man mijner keus gaat ter Vergadering; maar de meerderheid beslist, en haar beslissing is regtstreeks tegen zijne en mijne wenschen en beginselen gekant.

Vrij. De man mijner keus stelt mijn vertrouwen te leur. Hij zegt en doet het tegenovergestelde van hetgeen ik zou hebben gewild.

Vrij. De Vertegenwoordiging die ten nutte van het Volk het toezigt heeft over het Bewind, maakt een zamenspanning met het Bewind, ten nadeele en ten koste van het Volk.

Gij ziet dus, medekiezer! dat er voor het verkrijgen juist van uw wil, geen menigvuldige kans is. Gij zijt *vrij*, nagenoeg zoo als iemand *rijk* is, met één lot in een loterij die uit één prijs en honderd duizend nieten bestaat.

Intusschen gij hebt toch, naar men zegt, dezelfde kans die ieder ingezeten heeft. Dezelfde kans? Zoo gij een stil en ordelievend burger zijt, twijfel ik er aan. De kansen zijn niet gelijk. Ik mag even vrij heeten als een ander; ik ben het niet, als hij sterker is en mij het pistool op de borst zet. Ik mag van de lotwisselingen eener schijnbare toevalligheid ook mijne beurt te gemoet zien, maar niet als partij met eene valsche kaart speelt. Het stemmen en overstemmen gaat niet altijd een geregelden gang. Allen zijn vrij, en de MEERDERHEID beslist. De meerderheid te verkrijgen, dat is de kunst, en daarvoor gebruikt men list en geweld. Men maakt dan uitzonderingen; bijv. allen zijn stemgeregtigd, behalve die andere gevoelens aankle-

ven dan wij. In 1795 en later zeiden vele Patriotten; een ieder heeft stemregt, behalve die geen Patriot, geen goed Patriot, geen Patriot van onze beginselen, van onze denkwijs, van onze kleur is. Of men geeft een vrije stem; vrij — om goed te keuren wat voorgelegd wordt. Vrij zijt ge, maar wee u, zoo ge uwe vrijheid niet naar mijne voorschriften en wenken gebruikt. Eigenaardig was, toen Napoleon Keizer worden zou en de meening der troepen gevraagd werd, de toespraak van een Kolonel aan den stemgeregtigden soldaat; de stemmen, vriendenlief! zijn vrij, maar de eerste die tegen stemt, laat ik doodschieten voor het front van het Regiment. Evenzoo verneemt men thans in Frankrijk menigwerf de bedreiging: een ieder is in de keus van een Staatsvorm geheel vrij; maar hij zal van goed en leven worden beroofd, zoo hij niet voor de Republiek stemt. Vrije keus van Afgevaardigden, maar *barricades* en burgerkrijg, zoo men geen Republikeinen van de hevigste soort kiest.

Er is nog iets waarop gij, om de waarde der nieuwe vrijheid regt te kunnen opmaken, behoort te letten. Gij hebt dikwerf klagten over willekeur en absolutisme gehoord. Thans is die klagt niet mogelijk meer. Waarom niet? omdat er geen absolutisme en willekeur meer is? Neen, omdat gij, stemgeregtigd burger! gerekend wordt in het alvermogen der Volksregering te berusten en behagen te scheppen. Uwe kostelijke vrijheid ligt in uw kiesregt; in uw deelgenootschap aan den invloed van het vrije Volk op de regering van den Staat; maar gij moogt, na mede gestemd te hebben, niet opkomen tegen hetgeen

de meerderheid bepaalt. Vroeger was het gezag daar, om u van den overlast der meerderheid te verlossen; om u te handhaven in uw goed regt, al zouden ook allen zich vereenigd hebben tegen u alleen. Thans moet gij te vrede zijn met hetgeen de meerderheid wil. Daarvoor hebt gij het uitzigt van uw wil te zien gebeuren, als uw gevoelen de meerderheid verkrijgt. Wat de meerderheid goedvindt, is regt, omdat het haar gelust. Zij beschikt over uw geld en over uw leven. Gij zijt medelid van den Souverein, en daarom wordt gij heengeleid of heengesleurd in de rigting welke aan het krachtigste deel van den Souverein gevalt.

Maar, zegt ge, aan de meerderheid van de Representanten of van het Bewind ben ik niet onvoorwaardelijk gehouden: integendeel; wanneer zij niet handelt overeenkomstig de regten en belangen van het Volk, is opstand een heilige pligt.— Voorzeker; maar bedenk dat in de toepassing ook van dezen regel het spreekwoord, «zooveel hoofden, zooveel zinnen» te pas komt; bedenk dat *uw* gevoelen niet noodwendig het algemeen gevoelen is; en dat menigeen het Bewind voorstaat dat gij verwerpelijk acht, of den val gezworen heeft van een Bestuur welks zamenstelling en handelwijs uwe wenschen vervult. Bedenk dat hier vooral de regtmatige beslissing bij meerderheid onmogelijk is; zoodat, altijd bijna, eene stoutmoedige minderheid, op misdadige wijs, aan de overgroote meerderheid de wet geeft. Bedenk dat er in dien stelregel een blijvend voorwendsel is van wederstreving en rebellie. Bedenk dat het Bewind noch verpligt noch gezind is om in uw misnoegen en vijandschap de Volksstem en den

Volkswil te erkennen: dat elk Bewind tegenover de pligt van den opstand de pligt van zelfbehoud stelt, en dat het uit de gevaarlijkheid der leerstellingen reden ontleent om zich tegen de mogelijkheid der praktijk te dekken. Onophoudelijk bedreigd, is het op wederstand bedacht. Het neemt maatregelen bij voorraad. Het versterkt zich op velerlei wijs en wordt uit berekening en noodzakelijkheid tyranniek. Strenge wetten van binnen; oorlogen naar buiten: het vrije Volk wordt aan zeer enge banden gelegd of met zeer bloedige lauwerkransen in eene opgewondenheid gebragt, waarbij het knellen der ketenen niet gevoeld wordt.

En zou die gedaantewisseling van vrijheid in dwingelandij zoo vreemd zijn?

Verbeeld u honderd mannen op een schip. Allen vrij; allen met gelijk regt om kapitein en stuurman te benoemen. Verbeeld u dat zij, na de keus, door invloed en bedreiging, door de publieke opinie van het souvereine scheepsvolk, aan de gekozen Overheid van het vaartuig de wet stellen; dat zij in goeden ernst zich geroepen achten om elk bevel en om elke wending van het roer aan het oordeel der meerderheid te onderwerpen; om de personen hunner keus in het oog te houden, om hun raad te verschaffen, om hen tot het opvolgen hunner wenken te dwingen. Verbeeld u dat zij hen, bij gebrek aan volledige toegeeflijkheid, over boord willen werpen; verbeeld u dat zij dit aan de gezagvoerders van gisteren en eergisteren reeds gedaan hebben, zou het te bevreemden zijn, indien, te midden van den geweldigen storm, de kapitein en stuurman van heden ondersteuning bij sommigen vonden, meer

begeerig om, door overmaat van willekeur, behouden te worden dan om, door overmaat van vrijheid, met man en muis verloren te gaan! Zoudt gij niet, na een en andermaal onder de vlag eener dergelijke toomelooze Vrijheid schipbreuk geleden te hebben, zelf misschien in de verzoeking geraken om te verlangen naar een kapitein, die deugnieten en woelgeesten, al was het ook op onregelmatige wijs, sidderen deed!

Aangenaam is het te mogen doen wat ik wil; maar, wanneer ik leef te midden van velen waarvan iedereen evenzeer doen mag wat hij wil, dan is er botsing, overmagt, dwang, dan is die algemeene vrijheid erger dan slavernij. Aangenaam is het, wanneer men in menig opzigt over de tegenpartij gebied voert, omdat men tot de triumferende meerderheid behoort; maar ik kan het niet als kenmerk eener uitnemende vrijheid beschouwen te mogen verrigten wat de meerderheid of overmagt niet belet; te moeten verrigten wat de meerderheid of overmagt gebiedt.

Neem aan dat wij *regtstreeksche verkiezingen* verkrijgen, waarin zal dan uwe vrijheid bestaan? dat gij, indien gij eene genoegzame som in de belastingen betaalt, onder vele duizenden één stem zult hebben in de keus van één Vertegenwoordiger die met vele anderen zijne stem zal uitbrengen in eene Vergadering die, met den Koning en met eene andere Vergadering, waarvoor gij misschien ook een lid zult mogen kiezen, bijkans onvoorwaardelijk over uwe regten en belangen beschikt.

Onvoorwaardelijk? neen, dit is niet zoo. Om dit te

verhoeden, hebben wij eene Grondwet, welke voor iedereen de voorwaarden van handelingen en maatregelen bevat. Voorzeker, maar ik heb evenwel een bezwaar. De Grondwet, die van 1815 tot 1848 bestaan heeft, wilde openbaarheid der Financiën, en, langen tijd, waren de Financiën niet openbaar. De Grondwet wilde vrijheid van Godsdienst, en de Afgescheidenen werden vervolgd. De Grondwet wilde dat enkel het openbaar onderwijs zou geregeld worden door het Gouvernement, en men heeft, naar willekeur, het oprigten van eigene Scholen belet. De Grondwet wilde geen conscientiedwang, en men heeft, zijdelings althans, de ouders gedwongen hunne kinderen op Scholen waartegen zij gemoedsbezwaar hadden, te zenden, omdat het onderwijs, naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders, Christelijk genoeg was. De Grondwet wilde dat de Staten-Generaal de algemeene en bijzondere vrijheid der ingezetenen zouden bewaren en beschermen, en ze zijn evenwel niet altijd en in allen opzigte bewaard en beschermd. Laat ons de hoop voeden dat wij betere dingen te gemoet gaan. Doch men verge mij niet in eene Grondwet, hoe vrijzinnig ook geformuleerd, een waarborg te vinden tegen de onverschilligheid of tegen de uitlegkunde van de hoogste Vergaderingen des Lands. Men vergete niet dat voor haar, ofschoon ook zij aan de Grondwet zijn gebonden, de Grondwet een zeer rekbare band is. Men meene niet dat, wanneer men de Vrijheid heeft op het papier, men ook de zekerheid van haar genot heeft.

En nu het tweede woord, *Gelijkheid!* Alle menschen gelijk. Het denkbeeld is ongerijmd. De algemeene gelijkheid is, evenzeer als de algemeene vrijheid, onbereikbaar. De menschen zijn niet vrij; integendeel ze zijn, door den aard en de ontwikkeling van zamenleving en maatschappij, in velerlei betrekking van gezag en ondergeschiktheid geplaatst. Verkondig de vrijheid en maak deze banden los; en de losbandigheid zelve zal het behoud van ware vrijheden onmogelijk en het ontstaan van willekeur en dwang onvermijdelijk hebben gemaakt. De menschen zijn niet gelijk: integendeel; ongelijk in krachten van ligchaam en geest, in neiging en karakter, in ijver, in moedbetoon, in volharding; en uit de gebeurtenissen en lotgevallen ontwikkelt zich het verschil in stand en rang en geldelijk vermogen, waarin zich, op velerlei wijs, de natuurlijke groei en bloei der maatschappij openbaart. Vernietig heden de uitkomsten dezer ongelijkheden, en morgen zal er op nieuw ongelijkheid bestaan. Weet gij wat men te voren door wenschelijke gelijkheid verstond? dat aan iedereen evenzeer regt werd gedaan; dat er geen aanneming des persoons was in de toepassing der wet. In de verscheidenheid der standen waardeerde men den band der zamenleving en den grondslag van iederen Staat. Men hield die ongelijkheid voor onmisbaar in het belang van allen. Men dacht dat er verschil in het bezit en genot van de goederen dezer aarde moest zijn; dat de overvloed der rijken onontbeerlijk voor de welvaart van den middenstand was, en dat evenzoo de bloei van de burgerklasse een waarborg tegen verarming van arbeider en handwerksman gaf. Men

was overtuigd dat regt en invloed op het Staatsbeheer in verhouding tot de ongelijkheden van rang en vermogen behoorden te staan, en dat hierdoor alleen die vastheid en bestendigheid der instellingen mogelijk wordt, welke voor aanzienlijken en geringen wenschelijk is. Vooral begreep men dat voor de moeijelijke kunst van regeren eenige meerdere kunde en beschaving te pas komt; dat niet iedereen de gelegenheid heeft om zich hiervoor te bekwamen, dat het voor allen van belang is, niet door allen, maar door de bekwaamsten te worden bestuurd. Vooral hieromtrent is men nu van een ander begrip. Alle ingezetenen zijn, althans ten aanzien van Staatsbeheer, gelijk. Wij zagen het reeds; het kiesregt is aller deel. Wat dunkt u? wanneer duizend menschen, met de geneeskunst onbekend, een geneesheer benoemen, zou men niet gevaar loopen van in de hand van een kwakzalver te vallen? en wanneer allen een stem uitbrengen voor de keus der geneesheeren van den Staat, zouden wij dan veilig zijn tegen politieke kwakzalverij?

Nog het laatste, liefelijke woord, *Broederschap!* Mag ik met eenvoudigheid de beteekenis opgeven welke deze uitdrukking in het revolutionaire woordenboek heeft? De broederschap komt hierop neêr dat men, goedschiks of gedwongen, deze jammerlijke beginselen van vrijheid en gelijkheid belijdt en beleeft; dat men aan den triumf dergenen die ze voorstaan, bevorderlijk is; met overgave van eigen regt, met vertreding van het regt van anderen; met vernietiging, zoo het noodig is, door ieder soort

van geweld, van al wat zich aan elken wederregtelijken eisch niet onderwerpt. Daarom is er nog een dreigend woord noodig ter volledigmaking van de leus. Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap, OF DE DOOD. — Dit bijvoegsel is onontbeerlijk in de praktijk. Men las het in 1792 en 1793 op alle openbare gebouwen van Parijs; maar duidelijker nog in de onafzienbare reeks der gruwelen die ter staving van dit slotwoord werden gepleegd. — Maar, zegt men, die gruwelen zijn niet denkbaar in onzen tijd en in ons Land. Reeds heeft men in Frankrijk zich voor de afschaffing der doodstraf verklaard, en in deze dagen van revolutionaire opgewondenheid is het burgerbloed bijkans overal gespaard. Ik vind hierin geen volkomen gerustheid. In 1789 zou menigeen voor onmogelijk hebben gehouden wat hij zelf vier jaren later bedreef; de ontwikkeling der omstandigheden en der beginsels leidt en drijft menigmaal naar hetgeen men niet bedoeld heeft. Ik waardeer de vrees om bloed te plengen; maar ook ROBESPIERRE is langen tijd een tegenstander der doodstraf geweest. Ik waardeer de bezadigdheid van het Nederlandsch karakter; maar ook in Nederland werd in 1787 gezongen «de Vrijheid is het waard, al kost zij burgerbloed.» De Pruissen, en in 1795 de Franschen, hebben door raadgeving met bajonetten ondersteund, wraakzucht en bloeddorst gestuit. De wil en het voornemen bestond. Een der meest bekwame revolutionairen beweerde, toen de opgewondenheid voorbij was, toen hij, met bedaard overleg, naging wat men eigenlijk in 1795 had behooren te verrigten, beweerde

en betoogde, in 1801, dat men de hoofden der Oranjegezinden had moeten ophangen of hen gelijk hij zich uitdrukt, zoodanig lam slaan dat zij slechts hunne oogen tot schreijen zouden hebben overgehouden: en, naar het berigt van een achtbaren ooggetuige, ontbrak het in 1795 niet aan lieden die gaarne ook in Amsterdam de bloedtooneelen van Frankrijk vernieuwd en den moordbijl, dien zij geestig het *Nationale scheermes* noemden, zouden opgerigt hebben. — De aard dezer revolutionaire broederschap, die, met de vastberadenheid der dweepzucht, ondergang en dood dreigt aan elk die niet geneigd is om haar gruwelijke leer in beoefening te brengen, kan aangewezen worden met ééne aanhaling der Heilige Schrift. Kaïn was uit den boozen en sloeg zijnen broeder dood; en om wat oorzaak sloeg hij hem dood? omdat zijne werken boos waren, en zijns broeders regtvaardig. De leer van Vrijheid en Gelijkheid is, in haar broederschap, aan die van Kaïn gelijk.

Aldus zal het steeds en overal zijn.

Vrijheid; — omverwerping van het gezag.

Gelijkheid; — vernietiging van hetgeen in den natuurlijken loop der zamenleving tot stand gekomen is.

Broederschap; — verdrukking, en, zoo noodig moord aan elk die geen medewerker der ongeregtigheid zijn wil.

Neen, zegt men. Laat de Volkeren aan wie de leer medegedeeld wordt, eene genoegzame hoogte van *beschaving* en *verlichting* bereikt hebben; dan zullen er goede keuzen,

volklievende Regenten, vreedzame en billijke Staatsburgers zijn. Ik zou kunnen vragen: vriend! wat is uw maatstaf? wat bedoelt gij door verlichting? wanneer is de hoogte der verlichting genoegzaam? wanneer heeft die waarborg eenige kracht? Doch ik ga verder en beweer dat geenerlei verlichting van het verstand tegen het geweld der hartstogten en begeerlijkheden in veiligheid stelt. Ach ja! wij zouden gerust zijn, indien met verlichting alles afgedaan was; indien het verstand altijd de overmagt behield op het hart; indien de storm der driften door de juistheid der redenering tot bedaren gebragt wierd; indien er geen onderscheid tusschen weten en willen bestond; indien wij, om het goede te doen, het goede slechts behoefden te zien; indien, om in Gods geboden te wandelen, om op het pad van regt en billijkheid te gaan, enkel licht als onmisbaar en kracht als overtollig kon worden beschouwd.

Ken u zelven, o mensch; erken dat gij een zondaar voor God zijt, en dan zullen de beginselen welke met de onderstelling der onbedorvenheid van uwen aanleg in verband staan, ter zijde worden gelegd.

Doch het is niet in ter zijdestelling, het is in meer volledige toepassing dat op dit oogenblik heul en heil gezocht wordt. Dit moet men in het oog houden, om een regt inzigt te kunnen hebben in den aard en de uitgestrektheid der gevaren van dezen tijd.

BLADVULLING.

Op bl. 9 sprak ik van *eigene Scholen*. Het is te verwachten dat wij nu weldra vrijheid zullen erlangen om Scholen op te rigten waar het onderwijs, naar den eisch niet van het Stedelijk Bestuur of van Gedeputeerde Staten, maar van het geloof dat wij belijden, *Christelijk genoeg* zij. Maar hoe zal het met de *openbare* School gaan? Waarborgen te hebben voor de eerbiediging onzer godsdienstige begrippen, is ook in tijden van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap*, niet overtollig. Om hiervan te doen blijken, gebruik ik het overschietend papier, voor eenige regels uit den *Republykynsche Katechismus* (Amst. 1795). Men zal er uit leeren wat in 1795 voor het schoolonderwijs door velen *Godsdienstig genoeg* geacht werd.

Van den Godsdienst.

V. *Wat verstaat gy door Godsdienst?*

A. Door Godsdienst verstaa ik het verheven denkbeeld, welk de mensch van zyn Bestaan heeft, en de erkendnis, die hy aan het Opperwezen verschuldigd is, voor de weldaaden met welken Hy hem overlaaden heeft.

V. *Welke is een der voornaamste pligten, door den Godsdienst voorgeschreeven?*

A. Die van een' eerlyk' man te zyn.

V. *Aan welke trekken kent gy een eerlyk man?*

A. Aan deezen: dat hy zorgvuldig gehoorzaame aan de Wetten van zyn land; en dat hy anderen niet doe, dan het gene hy zoude wenschen dat aan hem geschiedde. De zoodanige is zeker een eerlyk man.

V. *Welke openbare Eerdienst kan der Godheid het meest behagen?*

A. De Arbeid: want de ledigheid is van alle ondeugden, die, welke het Opperwezen het meest mishaagt.

V. *Gelooft gy dat 'er een God zy?*

A. Ja, zeker! en zoo 'er iemand ware, die zyn Bestaan zoude durven loogchenen, dat hy de oogen wende naar den Hemel, naar de Aarde, naar de Zee, naar alles, wat hem omringe; en dat hy uitspraak doe.

V. *Welke Godsdienst is voor den mensch het meest geschikt?*

A. Alle Godsdiensten zyn, in de oogen van den Wyzen, gelyk, mids dat derzelver leer en zedenkunde overeenkomstig zyn met de Wetten van den Staat.

III.

DE VOLLEDIGE PRAKTIJK.

De dwaas zegt in zijn hart: daar is geen God; zij verderven het, en zij bedrijven gruwelijk onrecht.

Ps. 53, v. 2.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

Van ter zijdestelling der revolutionaire beginselen sprak ik.

O, welk een dwaasheid, welk een ketterij! wij moeten op den ingeslagen weg niet achterwaarts, maar vooruit. Zoo de boom geen goede vruchten heeft gedragen, het was omdat hij in zijn wasdom tegengewerkt, en in de vrije ontwikkeling die vereischt werd, door dwaze hovenieren beperkt is. Zoo tot dus ver veel en bijkans alles mislukt is, het was omdat men de dingen ten halve gedaan heeft; omdat er altijd, uit vrees, uit belang, uit zucht om dezen en genen te believen, slapheid in het naleven der leerstellingen gebruikt is; omdat de daad met het woord niet overeenkwam; omdat men altijd in de praktijk te kort schoot; omdat men nooit eene Staatsregeling, naar den eisch der leer, had.

Nu, zoo dit de eenige oorzaak van verlegenheid en

tegenspoed is, dan zijn wij spoedig geholpen; dan zijn wij ten minste met het hulpmiddel bekend. Laat ons eene oproeping aan allen die het wel meenen doen uitgaan; laat ons eene monsterpetitie teekenen, met het opschrift *Volledige toepassing, geen halve praktijk meer.*

Vergun mij echter, eer wij ons bezig houden met het stellen van dit verzoekschrift, ter versterking van ons revolutionair pligtbesef, met u te onderzoeken, vooreerst, of het waarlijk aan het onvolledige der praktijk is te wijten dat men, in het stuk der Staatsregelingen, zoo weinig goeds en zoo veel dat ellendig was, tot stand gebragt heeft, en, ten anderen, van hoedanigen aard de volledige praktijk is, welke thans, te dier zake, bedoeld wordt.

Sedert ongeveer zestig jaren brengt men de leer in praktijk.

Men heeft op allerlei manieren gepraktiseerd.

Wat heeft men niet al, hier te lande, in die halve eeuw merkwaardige proeven gedaan!

Het Huis van Oranje werd in 1795 verjaagd en de oude luisterrijke en beroemde Republiek der Vereenigde Nederlanden gesloopt. Het was, zeide men, een wonderbaar, onregelmatig gebouw, dáár kon men niet langer in wonen, en men maakte in de plaats, bijgestaan door de Franschen, een allezins net Bataafsch Republiekje, naar den eisch der kunst; ontworpen, verdeeld, ingerigt, en bestuurd, juist zoo als de Parijsche wijzen het ons, met woord en daad, met voorschrift en voorbeeld, in hun fraai geschreven boeken en in hun Fransche model-Republiek, hadden

geleerd. Men kan niet ontkennen dat er van toen af in de regeringsvormen groote verscheidenheid geweest is. Het Gemeenebest stond onder allerlei soort van Bewind. Later werd het een Koningrijk; later nog eene Provincie onder het gebied van den Keizer der Franschen, omdat Napoleon bevonden had dat Holland eigenlijk niet anders dan de slijk en modder der rivieren van zijn Rijk was. — In 1813 was er wederom een gansch andere vertooning. Nederland was vrij; het *Oranje-boven!* klonk op de straten en in de huizen, en weêrklonk in de Vaderlandsche harten. Maar nu, zei men, moeten wij voorzigtig te werk gaan; nu moeten wij zorgen dat, in de bedwelming der vreugd, de kostbare parel der nieuwerwetsche Vrijheid ons niet ontvalle; wij moeten nu een Koning hebben zoo als de Volken rondom ons; maar vooral een Constitutie, een stuk papier waarop al wat de Koning mag doen en wat hij niet doen mag, geschreven zal staan. Wij moeten leven in eene Constitutionele Monarchie. En het is gebeurd. En wij hebben eene Constitutie gehad in 1814, en in 1815, en wijzigingen in 1840, en daarbij Wetten en Besluiten, even talrijk en even onzamenhangend als het zand aan den oever der zee. Van 1795 af zijn Staatsregelingen en Charters en Grondwetten ontworpen, herzien, vernietigd. Elke verordening scheen bestendig, maar zie! ze was doorgaans nog in de prille jeugd, ja menigwerf was ze het pasgeboren kind eener hoogdravende wijsheid, en reeds werd ze, als verouderd en afgeleefd, ter zijde gesteld. Men zei weldra; die Grondwetten, ze komen jaarlijks als de *Almanak* uit, en een boekhandelaar, bij wien een exemplaar der Consti-

tutie gehaald werd, gaf het snedig antwoord; ik handel niet in *periodieke* geschriften. Allerlei combinatiën werden beproefd. Somtijds waren het grondvergaderingen, waarin iedereen Representanten verkoos; dan weder was de keus een voorregt aan velen of weinigen verleend. Somtijds wilde men niet hooren van iets dat oud was; dan weder dacht men dat van het oude veel in het nieuwe Staatsgebouw kon worden overgebragt. Zoo was het in Nederland; zoo was het elders. Probeersel op probeersel, en men was nooit te vrede met hetgeen men, overeenkomstig de nieuwe leer, gedaan en verrigt had.

Maar, zegt ge, waarom was men dan aan die jammerlijke leer zoo gehecht? Ik zeg het met u. Om een goed huis te bouwen, moet kalk en steen goed zijn; is de kalk slecht en de steen bros, dan is het telkens instorten zoo vreemd niet; en wanneer ik desniettemin met dezelfde materialen voortwerk, en mij verbeeld dat ik, door de steenen anders te schikken, bestendigheid geven zal aan het gebouw, dan ben ik een metselaar die, zonder iets te vorderen, aan het metselen blijf. Nu ongeveer op die wijs is het gegaan met de opmetseling van het Staatsgebouw. De Architecten waren overtuigd dat alleen hun brosse steen goed was. — Nooit begreep men dat de oorzaak der mislukking in de ongerijmdheid der leer lag. Wat men deed of niet deed, wat men afbrak of behield, aan de leer bleef men, over 't algemeen, met dezelfde onveranderlijkheid van geloof en voorliefde, gehecht. Men was somtijds huiverig in de toepassing. Men wilde veelzins bij de bespiegeling blijven, zonder tot de beoefening

over te gaan; men deed menigwerf het tegenovergestelde van hetgeen men, volgens de theorie, had moeten verrigten; doch men wilde niets afdingen op de voortreffelijkheid der leer. Zij was en bleef goed, voortreffelijk, onwaardeerbaar. Uit hoofde der omstandigheden mogt ze, gedeeltelijk en zelfs grootendeels, niet kunnen worden nageleefd; zij was en bleef de eenige bron waaruit het geluk en de volmaking der Menschheid eenmaal voortkomen zou. Indien ik vrij uit spreken mag, de leer van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap* was een soort van afgod geworden. Als iemand van haar voortreffelijkheid niet overtuigd was, dan ging er ééne stem op van allen, roepende: Groot is de Diana der Efezeren! wat mensch is er toch die niet weet dat haar beeld uit den hemel is gevallen? dewijl dan deze dingen onwedersprekelijk zijn, laat ons zorgen dat haar majesteit niet ten onderga, aan welke gansch Nederland en de geheele wereld Godsdienst bewijst.

Zoo dacht, zoo sprak men. Zoo begon men, wanneer de omstandigheden het schenen te vergunnen, telkens op nieuw wat men honderdmaal te vergeefs had begonnen. Maar het is een harde dienst, de dienst van een afgod. Landgenoot, die met mij het Vaderland lief hebt, lees en overdenk wat er in dat Vaderland gebeurd is, sedert men in eigen oog zoo volleerd en zoo wijs, of, gelijk onze taal het in één woord uitdrukt, zoo eigenwijs is geworden; herinner u wat gij zelf gezien en gehoord hebt, en gij zult erkennen dat ik niet te veel zeg. — Bij eene reeks van teleurstellingen werd telkens een versche teleurstelling

gevoegd. De bittere ervaring was steeds met de zoete begoocheling in strijd. Elke regeringsvorm waarbij aan de leer hulde gebragt werd, was oorzaak van tweedragt, van ellende, van misnoegen tegen het Bewind, van wankelbaarheid der Regering en ondergang van den Staat. Omwentelingen en oorlogen, gruwelen en dwaasheden, zonder tal, zijn op de toepassing gevolgd. En men kreeg nogtans geen afkeer van de leer? Niet in het allerminste: integendeel; men heeft in bijzaken de oplossing gezocht. Men heeft geklaagd over alles, behalve over de dwaasheid die men, door het aannemen van wanbegrippen, begaan had. Hebt gij nooit een cijferaar gezien, die de oorzaak der verkeerde uitkomst ten onregte in den loop en niet in het begin en in den grondslag zijner berekening zoekt? Hoe de man zich afslooft, en zich het hoofd breekt, en bijkans in radeloosheid voor de honderdste maal de rekening optelt, en hoe, voor de honderdste maal het saldo op het papier verschilt van hetgeen hij in de kas heeft. Niet aan uw cijferkunst, arme tobbert! ligt het; zie hooger op en erken dat gij met eene verkeerde opgaaf zijt begonnen. Rekenaars in de politiek, die telkens fout uitkomt, rigt het oog naar boven, en ziet dat de reden van uw zelfbedrog niet ligt in de onjuistheid uwer gevolgtrekking, maar in de onwaarheid van uw beginsel!

Misschien dat iemand mijner lezers met deze ontboezeming instemt, en zich verbeeldt, dat dergelijke taal weêrklank en invloed zou kunnen hebben. Ik twijfel er aan. Lessen der ervaring hebben wij, in eene menigte van rampen, gehad; maar om te leeren, moet er niet enkel

les gegeven, moet er ook met aandacht en leergierigheid naar de les worden gehoord. Om nut van de kastijding te hebben, moet er berouw zijn. Wat dunkt u, is die leergierigheid en dat berouw merkbaar? en zoo dit geenszins het geval is, zouden wij dan niet met bezorgdheid de bevestiging der spreuk: « die niet hooren wil, moet voelen, » ook voor de toekomst te gemoet zien? Laat ons evenwel anderen niet te hard vallen. Hunne onveranderlijkheid van inzigten is zoo vreemd niet. Men is met een soort van moederlijke teêrheid aan eigen denkbeelden gehecht; en het zal immers aan eene liefhebbende moeder niet ten kwade worden geduid, als zij, ook wanneer voor elken onpartijdige de boosaardigheid van haar troetelkind openbaar is, in haar ongeloovigheid en vooringenomenheid, ten zijnen opzigte, volhardt. Bovendien wij weten en ondervinden het immers allen dat het geene ligte zaak is voor zich zelven en anderen te bekennen dat men schroomelijk gedwaald heeft, en vooral niet, wanneer men van de daken gepredikt heeft dat men de hoogste wijsheid in pacht had. Onbegrijpelijk is het dus niet dat er verkleefdheid betoond werd aan de revolutionaire wijsheid, hoe dikwerf ze ook door de gebeurtenissen tot dwaasheid gemaakt was. Natuurlijk is het veeleer dat men telkens een nieuwe proef nam. Als een dobbelaar, die met woeste hardnekkigheid telkens weêr den goeden worp te gemoet ziet, onbewust dat in den aard zelven der dobbelsteenen die hij gebruikt, de onvermijdelijkheid zijner gestadige misrekening ligt.

Indien de *halve* toepassing zoo bittere uitkomsten gehad

heeft, wat zou het zijn wanneer de *geheele* toepassing beproefd werd! — Wat het bij zoodanige volledigheid der uitvoering, zijn zou? hoor ik mij te gemoet klinken, dan zou het juist zijn zoo als het behoort. Dan zoudt ge ontwaren dat de vrijheidsboom inderdaad een *wonderboom* is. De reden van ons ongeluk was niet dat wij te veel, maar dat wij te weinig revolutionaire vrijheid hebben gehad.

Ik zou niet gaarne onbeleefd zijn, en ik zou toch ook ongaarne eene vergelijking achterwege laten welke, in korte en duidelijke woorden, te kennen geeft wat mij op het hart ligt. Gij hebt, vriendlief! reeds te diep in het glas gekeken waarin de Fransche vrijheidswijn u toegediend werd; ik heb nooit vernomen dat voor een dronkaard, omdat hij reeds aan het suizebollen is, een dubbele teug raadzaam geacht werd, en ik acht mij niet verantwoord hem nog meer te geven, op zijn eigen plegtige verzekering dat hij niet te veel, dat hij *niet genoeg* heeft.

Een dubbele dronk uit den giftbeker wordt in onze dagen bedoeld.

Uit den giftbeker. Maar is die uitdrukking niet wat sterk? Ik zal de beslissing overlaten aan den lezer; mits wij vooraf te zamen de hoedanigheid nagaan der volledige praktijk die thans, op hoogen toon, met een verdubbeling der kreet *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap*, aangeprezen wordt.

Ik moet mij daarbij van uitheemsche woorden bedienen; een viertal ten minste heb ik noodig: *Radicalisme*,

Socialisme, *Communisme*, *Pantheisme*. — Deze namen worden thans zoo dikwijls gehoord; het is goed te weten wat elk dezer klanken beduidt. Vreemde namen, het is zoo, en vreemde zaken er bij; maar nu de vreemde waar in Nederland wordt binnengesmokkeld, behoort men er bekend meê te zijn, om zich voor schade te wachten. Mij dunkt dat wij althans evenzeer tegen gevaarlijke leerstellingen als tegen gevaarlijke personen op onze hoede behooren te zijn. Als deugnieten en moordenaars in verafgelegen streeken zijn gebannen, is men, met reden, ten hunnen opzigte onbezorgd; maar, wanneer zij rondzwerven in ons eigen Land, is het goed hun *signalement* te hebben, opdat ze ons ten minste niet *incognito* verrassen.

Het *Radicalisme*. — Welnu, wat is dit? wat is een *radicaal*?

Een radicaal, naar de eigen beteekenis van het woord (van het Latijnsche *radix*, wortel), is iemand die met geen snoeijen en kappen en omhouwen vergenoegd is, maar die ontworteling verlangt. Zeer wel; doch, naar mijn inzien, is de groote vraag, wat ontwortelt de man en wat plant hij in de plaats?

Dit is niet twijfelachtig. Hij ontwortelt al wat, volgens hem, met *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap* niet overeenkomt; hij plant daarentegen het geboomte en hij strooit het zaad dat hij uit den Vrijheidstuin overgebragt en vergaârd heeft. Is de leer goed, dan verdient hij, om zijn ijver en bedoeling, grooten dank en onvoorwaardelijk vertrouwen; is het een verderfelijke leer, laat ons dan toezien dat

hij niet te eeniger tijd tot wachter over den Hollandschen tuin worde gesteld; opdat niet, nadat hij een weinig op radicale wijs zal hebben getuinierd, hetzelfde van den Vaderlandschen grond gezegd worde als in den Psalm over den wijnstok van Israël, dat het zwijn uit den woude dien omgewroet had.

Nog eens vraag ik; wat is een radicaal? en ik antwoord door hem met iemand die meer algemeen bekend is, met een liberaal, te vergelijken.

Ik beweer, en ik vlei mij dit aanstonds, met eenvoudigheid, te kunnen bewijzen: een radicaal is een *heele liberaal*, gelijk een liberaal een *halve radicaal* is. Een liberaal is een radicaal, die in zijn ontwikkeling gestuit werd. Een radicaal is een liberaal die integendeel, door begunstiging der omstandigheden, een toestand van volwassenheid bereikt heeft. Of wilt gij 't nog korter hebben uitgedrukt: het Liberalisme is de kiem waarvan het Radicalisme de vrucht is.

Wij weten allen nagenoeg wat een *liberaal* is. De liberalen zijn veelsoortig; men heeft ze van allerlei gedaante en kleur: maar in 't algemeen zijn het degenen die, in zekere mate en tot op zekere hoogte, en met zekere beperking, veel op hebben met de revolutionaire, of, gelijk zij het doorgaans verzachtenderwijs uitdrukken, met de milde en vrijzinnige begrippen; die voor de overmagt eener wettige Overheid uitermate bevreesd en omtrent de overmagt hunner eigen medestanders en vrienden zeer gerust zijn; en die zich van de voorschriften hunner theorie, met overleg en schranderheid bedienen, naar-

mate het voor de bereiking hunner oogmerken te pas komt. Maar de gulden dagen der Liberalen zijn voorbij. Naauwelijks ontgaan zij minachting en spotternij. Het oogenblik is wederom daar dat een ieder die niet onvoorwaardelijk en onophoudelijk onrust wil, die niet verlangt te zijn wat men vroeger een *Jacobijn* zou hebben genoemd, onder de vreesachtige en ontrouwe aanbidders van den afgod, of, zoo als men vroeger zeide, onder de *Slijmgasten* zal worden geteld. Een liberaal is niet meer op de hoogte van den tijd; men behoort, om in het jeugdig Europa een plaats te verdienen, zich bij de radicalen te voegen. Onvoorwaardelijk buigen voor elke gevolgtrekking van de leer; ziedaar het schibboleth, waarvoor de liberaal bevreesd is, waarover de radicaal juicht. — Er is verschil. De liberalen waren niet vrij van politieke roekeloosheid; de radicalen zijn niet vrij van politieke waaghalzerij. — Er is ook overeenkomst. Het is den radicaal enkel om de voortzetting te doen van hetgeen de liberaal heeft begonnen.

Verlangt gij dat ik het onderscheid in bijzonderheden ontwikkel? — Al wat niet met de nieuwe wijsheid strookt, en, te voren in sommige opzigten, nog ontzien en gespaard werd, moet nu uitgeroeid worden met wortel en tak. De liberaal erkende dat een Koning eenig gezag behoort te hebben; dat het kiesregt niet kan worden toevertrouwd aan allen; dat niet iedereen geboren mederegent is; dat een Volk langzamerhand tot het volle genot der Vrijheid opgevoed wordt. Zoodanig capituleren met de waarheid is, volgens den radicaal, hoog verraad aan de zaak der

Menschheid. Hij wil geen beperking en geen uitstel. Alle Staten moeten Republieken zijn, dat is, ze moeten onder Volksbeheer staan; want somtijds zal omtrent den vorm inschikkelijkheid worden betoond. — Is een radicaal altijd een republikein? Neen; hij heeft eigenlijk, voor het oogenblik althans, geen bezwaar tegen het Monarchaal beginsel, mits het toegepast worde in republikeinschen zin. De radicalen willen wel eene Overheid die onder hen is; zij laten zich wel een Koningrijk gevallen, waarin de Koning onderdaan van het Volk is. Een Koning! waarom niet? mits hij ondergeschikt en handelbaar zij: wat het Volk verlangt, dat doet de Koning; als het Volk een ander Bewind vraagt, geeft de Koning een ander Bewind; gedreven door de luimen van het Volk, door de draden van den Volkswil getrokken, is hij, indien de naam van Vorst en Koning hem bij voortduring te beurt valt, een Vorstelijke figurant en eene Koninklijke marionet. — Vooral op de verkiezingen komt het aan, en ook hieromtrent spreidt de radicaal zijn cordaatheid, zijn onverschrokkenheid tegen elk bezwaar van anderen, ten toon. In iederen Staat moet het kiesregt niet alleen, maar het regt om gekozen te worden, verleend worden aan allen. In Frankrijk worden thans ook arbeiders en handwerkslieden in het Staatsbeheer en in de Wetgevende Vergadering geroepen: een kabinetwerker, een schoenmaker, een kleermaker. Het spreekwoord «schoenmaker houd u bij uw leest» komt niet meer te pas, en bij het zien en hooren van den politieken tinnegieter is men niet meer tot meesmuilen, en veeleer tot een aandachtig en eerbiedig opvangen van het geluid zijner bespiegelingen

geneigd. Ik gevoel en erken dat dit tot de eigenaardige voortreffelijkheden van het nieuwe stelsel behoort. Evenwel er blijft bij mij nog eenig bezwaar. Ik heb achting in alle standen voor pligtbetrachting en ijver; voor den Koning op den troon, maar evenzeer voor den daglooner in de hut. Die gelijkheid wil ik. Doch ik ben een weinig bevreesd voor de gelijkheid in werk en beroep. Ik zou ongaarne zien, zoolang ten minste ik op een niet-slordige kleeding eenigen prijs stel, dat een geleerde of Staatsman zich eigenhandig met het maken van mijn rok of schoenen belastte; en evenzoo ben ik voor eene rigtige uitvoering der taak eenigzins beducht, wanneer aan handwerkslieden, hoe braaf en kundig in hun vak, het verzorgen van den Staat opgedragen wordt. Ook de Staat moet, naar ik acht, enkel door deskundigen, indien ik het dus uitdrukken mag, worden getoiletteerd. Het kan, dunkt mij, anders zoo ligt gebeuren, om bij de gelijkenis te blijven, dat, wanneer het Staatsligchaam zeer fraai uitgedoscht is, de schoen wringt en het kleed niet past. Ik heb gaarne

een timmerman, als er moet gebouwd worden,
een schipper, als ik in de schuit zit,
soldaten, als de vijand voor de poort is,
een geneesheer, als ik krank ben,
een landman, als ik een ontginning voor heb,
een veeman, als de kudde moet worden geweid,
een voerman, als ik uitrijd,
een ervaren zeeman, als ik, bij het opsteken van den wind, mij in het slingerende vaartuig begeef,
en ook, ik erken het, een ervaren Staatsman, ook mannen

van de kunst verlang ik, in Vergadering en Kabinet, als ik, bij het loeijen van den orkaan, het verdwijnen zie van een Troon, het kraken hoor van Vorstelijke zetels, en te midden van het gejoel van kinderen door wie op de bouwvallen gedanst wordt, de kreet van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap* verneem.

Maar dit is, naar ik onderrigt word, eene willekeurige onderscheiding die niet meer te pas komt. Het zijn Aristocratische begrippen waardoor ik de noodlottige verscheidenheid der standen bevorder. Men weet niet half wat, onder den zonnegloed der hedendaagsche verlichting, één mensch, in verschillende werkkringen, vermag. De tijd nadert welligt waarop een afkondiging zal uitgaan dat, volgens de leer der *Gelijkheid*, men, zonder nadeel, alles *te gelijk* is.

Nu ga ik over tot een tweede leer die, in veler oog, niet minder door bevalligheid uitmunt; het *Socialisme*. Ik zal hierover — anders wordt mijn vertoog al te lang — kort zijn. De Socialist is iemand die bij uitnemendheid een voorstander van gezelligheid is; maar op een tot dus ver ongekenden voet. Hij redeneert aldus. Veel, en toch veel te weinig is, tot dus ver, ten behoeve der Gelijkheid verrigt. Troonen zijn omvergeworpen; de Adel is van voorregten beroofd; het verschil der standen is vernietigd of althans de scherpheid der afscheiding grootelijks verzacht; de ongelijkheid in politieke regten is overal verminderd, hier en daar geheel weggevallen; het was een goed begin, maar wat heeft het gebaat? Ééne ongelijkheid is er

overgebleven, de ergste van allen; de ongelijkheid der bezittingen; er is rijkdom en armoede, overvloed en gebrek; wat beteekent vrijheid en stemregt, wanneer menigeen de erfenis zijner vaderen in lediggang verteert, en ik, om voedsel te hebben, tot harde dienstbaarheid verpligt ben! Wat heb ik er aan of ik vrij heet, als ik mij, ten behoeve van den rijke een zuren arbeid, dien ik als weldaad afsmeek, moet laten gevallen! Is het voordeel benijdenswaard, terwijl ik verhonger, op de lijst der stemgeregtigden te staan! Is dit Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap? Verloochen uw leus of maak dat er een einde aan de ergerlijkste van alle ongelijkheden zij.

Maar, vriend! hoe kan dit?

Hoe of het kan? antwoordt de wijze Socialist: op een zeer eenvoudige manier, zonder langdurig uitstel, zonder noodeloozen omslag; het kan en het kan ook alleen plaats hebben, wanneer de Staat voor eene betere verdeeling van het eigendom zorgt. De grond van het kwaad is dat de Staat, uit vooroordeel, het eigendom ontzien heeft.

Maar moet er dan geen ontzag voor het eigendom zijn? ik dacht dat ik van mijn eigendom eigenaar was.

Wel neen, de Socialisten stellen dit vooroordeel op zij. De vrije en gelijke menschen hebben zich vereenigd in een Staat; de Staat is zoowel de algemeene eigenaar als hij de algemeene wetgever is. De regeling kan dus zeer eenvoudig zijn. Door Staatsbankroeten, door velerlei belasting, door verbod van erfmaking, door overgang der goederen bij versterf in de Staatskas, kan zeer spoedig de gelijkheid die men bedoelt, bereikt worden. — Er is nog iets.

Alle handel en industrie zal voortaan, om het wederopkomen van ongelijkheden te beletten, gedreven worden door den Staat; gemeenschappelijke arbeid zal worden verordend onder toezigt van den Staat, die aan een ieder werk aanwijzen en loon uitreiken zal. Dit Staatsmonopolie zal het middel en het begin zijn van eendragtige zamenleving, van een aardsch Paradijs. — Men vreeze niet voor wanorde of geweld. De Socialisten hebben daarvan een afkeer. Zij zullen u niets afeischen dan door het Staatsgezag en krachtens de Wet. Zij zullen alle formaliteiten in acht nemen, en wanneer men u den laatsten penning ontneemt, zult gij niet de minste klagt over onregelmatigheid kunnen hebben. Gij behoeft ook niet tot den bedelstaf te vervallen; er zal altijd voor u een plaats in een der groote Landswerkhuizen zijn.

Laat ons het derde soort zien der hedendaagsche wijsheid, het *Communisme*. — De Communist wil voor rijken en armen alle dingen gemeen hebben; ten gevolge niet van Christelijke liefde, maar van Staatsregtelijken dwang. Somtijds is het moeijelijk tusschen deze en de voorgaande leer het onderscheid te vatten. Het ligt in sommige opzigten niet zoo zeer in het wezen als in den vorm. De Socialist doet u betalen; de Communist neemt het zelf uit de kast. De Socialisten omhullen hetgeen gij en ik *onregt* noemen, met de staatsiekleederen der *wet*. De Communisten zijn minder beleefd; vinden dat men ter gelijkmaking zooveel ceremoniën niet behoeft; en dat eene plundering in 't groot een eenvoudiger weg is. Zij verlangen

feitelijke en onmiddelijke daarstelling der gelijkheid. Alle goederen der aarde behoorden, naar hun beweeren en vooral ook naar hun begeeren, steeds het algemeene en onverdeelde eigendom der Menschheid te zijn gebleven; hetgeen bij ons, bevooroordeelde en baatzuchtige rijken, het regt van eigendom heet, is een bestendige diefstal. Hetgeen wij diefstal durven noemen, is de billijke en, wanneer er gevaar meê gepaard is, somtijds edelmoedige poging om met het herstel der ongeregtigheid, gedeeltelijk althans, te beginnen. Deze eerlijke en brave lieden hebben, in hun bezorgdheid voor het heil van allen, nog andere begrippen, waarvan de strekking gekant is tegen hetgeen wij tot dus ver, in onze ouderwetsche zienswijze, zedelijkheid genoemd hebben. De communisten zijn overtuigd dat het familie-leven met hun algemeene verbroedering niet overeenkomt. Het huwelijk wordt door hen, evenzeer als het eigendom, onder de schadelijke instellingen geteld.

Nu kom ik aan het laatste en, in den eigenlijken zin, meest goddelooze leerstelsel, het *Pantheisme*. Het strekt aan alle overige wanbegrippen ten steun. — Ik beproef niet u de voortreffelijkheden dezer leer, die vooral in Duitschland veel opgang maakt, te schetsen. Men komt er niet ver meê. Diepzinnig, beweert men, is ze: men komt er althans zeer diep meê; tot in den afgrond. De meer gewone en verstaanbare naam van *Atheisme* is ook voor dit soort van Godverloochening gepast. Het onderscheid tusschen algodisterij en ongodisterij te weten is

voor ons die den God en Vader van onzen Heer Jezus Christus, den Vader der barmhartigheden en den God aller vertroosting, mogen kennen, tamelijk overtollig; maar niet overtollig is het te weten en in het oog te houden dat Godverzaking van velerlei soort, in naburige Landen, met eene voorbeeldelooze schaamteloosheid, als het toppunt van menschelijke wetenschap, geroemd wordt. Dikwijls heeft men de Revolutieleer met een zweemsel van Godsdienstigheid overtogen, en het ontbreekt ook thans niet aan Socialisten en Communisten die deze of gene Bijbelplaats verdraaijen, om in de voorschriften van den Heer een steunsel voor hun snood bestaan te kunnen hebben. Doch velen wanen zich te magtig om zich nog van die kunstenarij te bedienen: men bedekt de ongodisterij niet meer. Weet gij wat door deze verstandigen bij uitnemendheid geleerd wordt? Zie hier enkele trekken van hun onderaardsche wijsheid. Het Christendom is eene mislukte proefneming van het menschelijk gevoel om zich een bovenaardsche zaligheid te scheppen. De mensch is zijn eigen God. De Godheid is het droombeeld zijner gedachten. Alleen op aarde, is de verloren hof van Eden te herwinnen. Onsterfelijkheid is bedrog, en het leven heeft geen doel dan de meest ruime bevrediging door tijdelijk genot. — Dat de deugd, in den zamenhang dezer leerbegrippen, een naam is, behoeft geen betoog. Verschil van goed en kwaad is er niet meer, of eigenlijk is dat, alleen en altijd, goed wat tot de verwezenlijking dezer stellingen leidt. Elk misdrijf, zoo het hiervoor dienstig kan zijn, wordt als een deel der revolutionaire pligtbetrachting beschouwd.

De vreeselijkste crisis, waarin alles met die bedoeling ten onderste boven gekeerd wordt, is weldaad voor de Menschheid. De Maatschappij is te krank voor genezing, het gebouw te wrak voor herstel. Een andere Maatschappij is noodig; een gebouw op anderen grond; eene Omwenteling, die ten zegen voor de nakomelingschap zijn zal; het is zoo, eerst na eenige jaren welligt van roof, moord, oorlog, verwoesting; doch wie zou bezwaar hebben, wanneer alleen op die wijs de poort van den Hemel op aarde zich ontsluit!

Neen, zegt men, dit gaat te ver om invloed te hebben. Iedereen ziet dat met dergelijke leer rust en veiligheid en orde te niet gaat. Godsdienst en zedelijkheid worden niet ernstig bedreigd door zoodanigen onzin. De denkbeelden zijn ongerijmd en in hun buitensporigheid zelve ligt reeds een waarborg, zoo er gevaar was.

Een waarborg! maar heeft dan nooit een denkbeeld dat ongerijmd en tevens voor driften en begeerlijkheden vleijend en behagelijk was, een grooten en verderfelijken invloed gehad? Bovendien; gij noemt die stellingen ongerijmd; dit is uw gevoelen, en een ander meent dat niet de leer, maar uw gevoelen ongerijmd is. En mag ik u nog iets onder het oog houden waarop doorgaans te weinig gelet wordt? Voorzeker die stellingen zijn ongerijmd, wanneer men ze met de ordeningen Gods en met de natuur en het wezen der dingen vergelijkt: maar, in verband tot de heerschende begrippen, zijn ze juist. Met bijkans algemeen goedvinden, heeft men sedert lang verklaard

dat de dienst en de wet van God in de regeling en het bestuur van den Staat niet te pas komt. Het beroep op Zijne voorschriften en bevelen geldt niet. Zij hebben geen kracht van wet meer. Doch meent ge dat deze ter zijdestelling van de Goddelijke wet voor de hechtheid van Staat en Maatschappij zonder gevolg is? meent ge dat de hoeksteen van het gebouw, zonder schade, er uit kan worden geligt? Waarop rust nu de heiligheid van gezag en eigendom, waarop rust nu de menigvuldigheid der regten en het onderscheid der Standen, waarop de huwelijkstrouw en het vaderlijk gezag, als het steunpunt dat men in Gods wil had, ontvalt! Dan ontwaar ik geen onschendbaarheid van Overheid of magt meer; dan zie ik slechts eene menigte schepselen tusschen wie geen betrekking of rigtsnoer bestaat dan uit algemeene behoefte en onderling goedvinden en welbehagen ontleend. Vindt men het gezag nuttig, het wordt behouden; lastig, het wordt vernietigd. Is het eigendom dienstig voor het algemeene welzijn, men beschermt het; is het nadeelig aan het Staatsbelang, men neemt het weg. Wanneer allen vrij en gelijk zijn, behoort men, uit getrouwheid aan het beginsel, met vaste hand af te snijden wat de Vrijheid belemmert of aan de Gelijkheid in den weg staat. Af te snijden, zoo als het op Fransehen bodem, in 1793, toen de slagtoffers bij duizenden vielen, afgesneden werd.

Neen, ik herhaal het, ook het ongerijmde, in bondgenootschap met de wenschen en gezindheden van den zondaar, is niet ongerijmd meer. In elk voorwendsel berust het verstand, wanneer de zaak voor de regtbank van

het booze hart bepleit wordt. De koelheid der rede is weerloos tegen de opgewondenheid der hartstogten en de heftigheid van het eigenbelang. De verleiding wordt bovenal onweêrstaanbaar, als zij de verkeerde neigingen in haar afschuwelijkheid niet alleen verbloemt, maar in beginselen herschept. Wanneer men aan den man, die ter naauwernood voor vrouw en kinderen de sobere kost wint, het stelen als een niet slechts geoorloofde, maar prijselijke daad voorstelt; «gij neemt wat men u wederregtelijk onthoudt; gij maakt u voor een klein gedeelte meester van hetgeen u, in eene algemeene beschikking over de goederen dezer aarde, zou worden toebedeeld,» o dan is er niet veel tijd en studie noodig om in dezen catechismus der communisten volleerd te zijn. De theorie is duidelijk en eenvoudig, en vooral ook de praktijk.

Wanneer men in sommige bladen onrust en verdeeldheid opwekt, elke tegemoetkoming in den nood der armen voorbijziet, of als een onbeduidend gedeelte voorstelt van hetgeen behoorde te worden verrigt; wanneer men den rijke beschrijft als onwillig om werk te verschaffen, en eene zamenspanning der gegoeden voorgeeft om aldus, door hatelijkheid en laster, eene zamenspanning der onvermogenden, tot verderf van armen en rijken, te bewerken, dan is de verzoeking groot. Zij is onoverkomelijk zelfs, indien men het schild des geloofs, waarmeê men al de vurige pijlen des Boozen kan uitblusschen, niet kent of niet gebruikt.

Doch, al is het dat de halve praktijk tot dus ver scha-

delijk geweest is; al is het dat volledige praktijk tot onzinnigheden en tot afgrijselijkheden brengt, zou er toch van die beginselen, waardoor de wereld in rep en roer gebragt wordt, geen partij zijn te trekken? moet de Christen te vrede zijn met al wat de Overheid gebiedt? moeten alle misbruiken lijdelijk geduld worden? is het niet beter zich van de leer van Vrijheid en Gelijkheid te bedienen, voor zoo ver men, door de revolutionaire veerkracht die zij geeft, velerlei verbetering tot stand zou kunnen brengen?

Ik acht dat zij veeleer het verbeteren onmogelijk maakt; dat zij de misbruiken niet wegneemt, maar verergert; dat zij zelve de oorzaak der meest ergerlijke misbruiken in zich bevat.

IV.

DE RADICALE GENEZING.

Men wacht na tijd van genezing, maar ziet, daar is verschrikking.
Jerem. 8, 15.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

Onder deze banier wordt grondwettig herstel en volledige zuivering en RADICALE GENEZING beloofd. En zou men niet, dus voert welligt een mijner lezers mij te gemoet, zou men niet inderdaad van de revolutionaire energie, ter wegneming van velerlei verkeerdheid, partij kunnen trekken?

Ongetwijfeld — indien de Revolutie-leer waar, indien de voorstelling van haar lofredenaar juist is.

Geef mij gehoor, zegt hij. Laat de weêrbarstigheid van sommigen ophouden en het Vaderland is gered. Geen misbruiken voortaan! Alles verdwijne wat reden geeft van beklag. De Staat zal een pijnlijke bewerking ondergaan; maar een zachte heelmeester verergert de wond. Weg met hen die, achterlijk en kleingeestig, zich tot beschermers opwerpen van vooroordeel en onregt, die elke verbetering willen beletten, die van Vrijheid een

afkeer hebben, die opzettelijk het oog sluiten voor het licht; duisterlingen, dweepers, Roomsche of Protestantsche Jezuiten, lieden onaangenaam en lastig, die aan eigen baatzucht en begeerlijkheid het heil der gansche Menschheid ten offer zouden brengen, en daarom voor de verwezenlijking der beloften van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap* beducht zijn.

Geëerde voorstander van eene rigting die ik afkeur! ik geloof waarlijk dat ge mij te hard valt. Het ontbreekt in uw teekening aan geen koloriet; maar er is geen gelijkenis in het portret.

Voorzeker ik ben niet hoog ingenomen met de spreuk, in den zin dien de hedendaagsche praktijk er aan geeft; doch ben ik daarom van vrijheid afkeerig? ben ik voorstander van onregt en dwang? is het mij om behoud en bevestiging van misbruiken en verkeerdheden te doen?

Menigvuldige dergelijke verwijten hoor ik; maar de bewijzen blijven achter. Dan meen ik mijnerzijds te mogen zeggen; vrijheid, orde, regt wordt ook door mij bedoeld; hervorming verlang ik; en wat meer zegt, hervorming is alleen naar de beginselen die ik voorsta, denkbaar; alleen door het opvolgen eener Staatkunde die tegen revolutionaire voortvarendheid gerigt is. — Veroorloof mij het u ronduit te verklaren; ik ken en erken geen hervorming die revolutionair is. Revolutie is hetgeen ook in het Hollandsch *omkeering* en *omwenteling* beteekent. Revolutie is, volgens woordafleiding en historie, *vernietiging* van hetgeen men *omkeert*; hervorming daarentegen is *verbetering* van hetgeen men in stand houdt; van hetgeen niet

omgekeerd, maar door die verbetering zelve tegen het gevaar van omkeering behoed wordt.

Gij meent dat ik de krankheid niet voel, dat ik geen herstel wil. Ach, ik weet dat de gansche Maatschappij krank is, ik begeer genezing en herstel; maar ik heb geen onvoorwaardelijk vertrouwen in de medicijnmeesters aan wie ik het ontstaan en de verergering der kwaal wijt; en, zoo ik met hetgeen ge mij toedient niet gediend ben, het is omdat ik van de doodelijkheid uwer toverdranken een overvloed van bewijzen ontving. Ik huiver als gij van het wegnemen van misbruiken gewag maakt. Waarom? omdat ik de misbruiken lief heb? Neen, omdat, zoo dikwerf de Revolutie verbetering beloofd heeft, men niet ontslagen van het kwaad, maar van het kwaad tot erger geraakt is.

Voorzigtigheid is dus onmisbaar. Eer wij met gerustheid den Vaderlandschen Staat onder behandeling zien overgaan van politieke Doctoren die naar de methode der revolutionairen op een wonderkuur bedacht zijn, is het niet onbelangrijk te onderzoeken wat deze zoogenaamde en zonderlinge hervormers ter wegneming van misbruiken tot dus ver hebben verrigt: hoedanig een zuivering in Staat en Maatschappij door hen bewerkt is; van welken aard de gezondheid is die men hun dank weet; door wat treffende bewijzen van geneeskunst zij aanbeveling hebben verdiend; in hoe ver, door het vernemen van het lot hunner patienten, het zelfvertrouwen en de grootspraak waarmeê zij hun geneesmiddel uitventen, wezenlijke waarde verkrijgt.

Ik acht dat wij desaangaande tot eenige helderheid van inzigt kunnen geraken, door eene korte beantwoording te beproeven van de volgende vragen:

Wat heeft men als *misbruik* beschouwd?

Ging het nut der verbetering nooit in *erger* ongerief te loor?

Zijn, door het wegnemen der misbruiken, de *instellingen* bevestigd?

Heeft men ontzag betoond voor onveranderlijke *beginsels*?

Is er in de nieuwe leer tot het *nakomen* van haar beloften genoegzame kracht?

Men heeft als *misbruik* en verkeerdheid uitgekreten al wat met de voorschriften en het bestek der revolutionaire bouwmeesters niet overeenkwam. Derhalve, eer ik onbeziens met het verwijt en de naamgeving instem, moet ik omtrent de juistheid van den revolutionairen maatstaf overtuigd zijn. Of is het een bewijs van de verkeerdheid eener zaak, wanneer zij met hetgeen verkeerd is, niet overeen komt? ben ik van schuld overtuigd, omdat ik door den geweldenaar een oproermaker, of door den oproermaker een lafaard genoemd word? — Revolutie-mannen! gij legt mij eene breede lijst voor der misbruiken door uwe wijsheid vernietigd; doch het zal mij niet ten kwade worden geduid, zoo ik, om, naar mijne overtuiging, van de echtheid der verbetering zeker te zijn, mij van mijn eigen toetssteen bedien. Doch aldus, ik voorzie het, is er tusschen u en mij, in de bere-

kening uwer verdienstelijkheid, reeds een zeer merkbaar verschil.

Laat mij, zonder langer oponthoud, overgaan tot de tweede vraag: zijn niet menigwerf de verbeteringen waarop de Vrijheidsleer meent zich te kunnen verheffen, meer dan opgewogen door de *nadeelige gevolgen* die zij in andere opzigten hebben gehad?

Eene zaak kan zeer goed zijn en evenwel te duur worden betaald. Het geneesmiddel kan erger zijn dan de kwaal. Het is mij niet mogelijk u te danken, als gij, door het wegnemen eener ligte koorts, mij een ernstige ziekte berokkent. Ook in de Staatkunde kan de dankbaarheid voor wegneming van eenig kwaad slechts voorwaardelijk zijn. Bij voorbeeld; er was vóór 1795 billijke klagt over de eigendunkelijkheid der Regenten: volgt er uit dat het Vaderland groote verpligting heeft aan degenen waardoor het van die eigendunkelijkheid verlost is, om negentien lange bange jaren te gaan aan den leidband en keten eener veel- of eenhoofdige Fransche dwingelandij?

De lijst der voorbeelden zou tot in het ontelbare kunnen worden verlengd; het is onnoodig; vooral ook omdat de waarheid en uitgestrektheid der tweede opmerking nog meer bij de derde vraag blijkt: zijn de *instellingen*, waaraan zich misbruiken gehecht hadden, bevestigd?

Of zij bevestigd zijn? neen, zij zijn omver gehaald.

Men heeft alle instellingen vernietigd, ook die vatbaar

waren om te worden hervormd. Hier en elders heeft men elke vaderlandsche instelling aan de revolutionaire sloopers voor afbraak verkocht. Dit was voor de Natiën geen weldaad. Ik bewijs u immers geen dienst, als ik uw huis, omdat het mistimmerd is, in brand steek; gij verlangt immers het slechten van den dijk niet, omdat men er scheuren in ontdekt heeft; gij zult immers den vruchtdragenden boom niet omhouwen, omdat hij scheef gegroeid is. Gij doodt immers den lijder niet, omdat hij ziek is. En dit evenwel heeft men gedaan. Vele misbruiken waren er; veel was scheef gegroeid, veel was gescheurd, het Staatsgebouw was mistimmerd, de Staat was krank. Men heeft, om te genezen, gedood, en, om te verbeteren, vernield: onvoorzigtige heelmeester! weet ge dan niet dat men het bedorven lid niet uitsnijdt, wanneer de deelen wier aanraking doodelijk is, niet kunnen worden gespaard? — De Volksvrienden, voor het Volksheil bezorgd, hebben veelal het voorbeeld gevolgd van den schranderen en althans welwillenden beer, die bondgenoot was geworden van den landman. De Fabel is bekend. Om zijn slapenden vriend van een lastige vlieg te verlossen, wist het reusachtig dier, even behendig als getrouw, door het geweldig slingeren van een steen, de vlieg te verpletten; maar te gelijk kneusde en vermorzelde hij het hoofd van zijn vriend, die aldus, het is zoo, maar op min verkieslijke wijs, voor altijd van den overlast der vliegen vrijgewaard werd.

Dit is niet al. Ook op de vierde vraag is er geen toe-

stemmend antwoord, Neen; ook de *beginsels* heeft men niet ontzien. Om tegen de misbruiken te strijden, zijn niet slechts de instellingen vernietigd, maar de beginselen verworpen waarop de deugdelijkheid en duurzaamheid van elke instelling berust.

Voorwaar een jammerlijk overleg! Omdat ik een huis afbreek dat in den rotssteen zijn fundament had, bouw ik de nieuwe woning, zoo ik veiligheid wensch, niet op het zand. Omdat ik een anderen dam tegen den stroom leg, neem ik desniettemin de regels in acht die de waterbouwkunde mij aan de hand geeft. Bij het planten van een anderen boom, begin ik niet, zoo ik vruchten begeer, met het afsnijden van den wortel. Laat evenzeer op het gebied der Staatkunde de onveranderlijkheid van deugdelijke beginsels en in het schrijven van Grondwetten de onmisbaarheid van het politiek Alfabet worden erkend. Zoo het in 1795 uitgemaakt was dat Nederland, hetwelk zonder Oranje niet vrij en gelukkig was geweest, onder Oranje niet vrij en gelukkig kon zijn, moest daarom als grondregel worden beweerd dat de Staat boven den menschelijken wetgever geen Wetgever erkent? dat tot de vrijheid het vrij zijn van den God der Openbaring behoort, tot de gelijkheid de gelijkstelling van geloof en ongodisterij, en dat broederschap door eensgezinde miskenning der geboden van den Koning der koningen en volken bereikt wordt. *Verbetering* was in ons Vaderland de wensch, de leus, het doel van de Slingelanden, de Fagels, de van der Spiegels, mannen van wie ik hoop dat niet enkel de namen, maar ook de verdiensten uit het dankbaar geheugen der

Natie niet uitgewischt zijn. Maar indien verbetering onmogelijk geacht wierd, indien men van de *onherstelbaarheid* eener Staatsinrigting overtuigd was, waarin de Natie het genot van welvaart, magt, roem en burgerlijke vrijheid gesmaakt had; indien er eene geheel nieuwe inrigting zijn moest (waarin beter voor de eenheid van den Staat gezorgd, de tijd door geen beraadslaging zonder uitkomst verspild en de regtmatige invloed der gezeten burgerij haar teruggegeven wierd) was het daarom noodig met het aannemen van dwaalbegrippen te beginnen waarmeê de verwezenlijking dezer regtmatige eischen onvereenigbaar was? van dwaalbegrippen waardoor

de Staat in velerlei partijen verscheurd en tot gedwongen eenvormigheid gefatsoeneerd,

de menigvuldigheid der beraadslagingen of even nutteloos als te voren, of veel nadeeliger gemaakt,

de gezeten burger meer dan ooit buiten wezenlijke betrekking tot den gang van het algemeen beheer gesteld,

niet in vaderlandsche herinneringen, maar in de willekeur eener kunstmatig verkregen Meerderheid een rigtsnoer gezocht werd?

Bij het opbouwen van den Staat, heeft men het eenig ware fundament, heeft men het regt, gelijk dit in den wil en in de ordeninge Gods zijn oorsprong heeft, ter zijde gesteld; de regels eener Staatkunde die van de onderstelling der menschelijke bedorvenheid uitgaat, verwerpelijk geacht, en, door alles, naar goedvinden, te vernietigen, om alles, naar goedvinden, te scheppen, de *wortels* afgesneden waaruit alleen eene nieuwe instelling, omdat zij

alsdan op *historischen* bodem gegroeid is, *nationale* levenskrachten verkrijgt.

Nog meer! Let op de vijfde vraag en het antwoord. Men heeft de beginsels waarvan rust, welvaart, en vrijheid afhangt, tegen een leerstelsel verruild, hetwelk voorbarig is in het geven van hoogdravende beloften, maar in het *nakomen* achterlijk blijft.

Het is niet zeer lang geleden, het is niet op zeer verren afstand geschied: onze vaderen en wij zelven zijn er getuigen en slagtoffers van geweest; men heeft eene Vrijheid verkondigd waarmeê alle vrijheid te niet gaat; een regt dat met de vernietiging van alle regten begint; een orde die op het welbehagen steunt dergenen die men het Gouvernement noemt. — *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap*, onder die leus smacht gij naar Vrijheid, men geeft u verwarring; gij smeekt om orde, willekeur ontvangt gij.

De *Vrijheid van* 1789, hoedanig is zij geweest? Gij weet dat reeds, van den aanvang af, de losbandigheid daar was, welke zich in de schriktooneelen van 1793 tot een afgrijzen voor de nageslachten geopenbaard heeft. Of, zoo gij het u niet herinnert, vergun mij u het tafereel van haar invloed op Frankrijk voor te leggen, gelijk het in 1789, door vrienden der Omwenteling, drie maanden nadat zij was begonnen, opgemaakt werd: «de eigendommen, van welken aard ook, zijn aan rooverij ten prooi; allerwege worden de kasteelen verbrand, de kloosters vernield, de pachthoeven geplunderd; belastingen blijven onbetaald; de wetten hebben geen kracht, er is geen schaduw van

regtspleging meer.» Zoo was het, toen het gedrocht der Omwenteling nog in de wieg lag.

De *Vrijheid van* 1830, hoe lang heeft zij geduurd? Mij dunkt, in volle kracht van 29 Julij tot 7 Augustus; toen haar door Lodewijk Filips de conservatieve teugel behendig om den hals werd geslingerd, waarmeê hij ze achttien jaren te breidelen wist. Spoedig is de herboren Volkssouvereiniteit opgelost in de overmagt van een Vorst die uit vrees voor erger, door zijne vijanden zelfs ondersteund werd.

En de *Vrijheid van* 1848, wat is zij, en voor hoe lang? — Zij leverde reeds nu menige proeve der vleijerij van het gepeupel en der toegeeflijkheid aan de volksdriften, waarvan schroomelijke wanorde het gevolg is; zij leverde ook menige proeve van de willekeur welke voor de vrienden der Revolutie ter doordrijving hunner inzigten altijd vereischt wordt. Wanneer die doordrijving gelukt, zal er op nieuw en in dubbele mate strengheid en geweld noodig zijn om de ontwikkeling te stuiten waaraan men, zoolang zij aan eigen plannen bevorderlijk was, bevorderlijk geweest is. Men verhaalt ons veel van het liefelijke der hedendaagsche Vrijheid; maar zij is bekoorlijk op een afstand. Wanneer zij op den voorgrond treedt, geeft zij zelve ons van haar afzigtelijkheid het meest overtuigende bewijs. — En wilt gij een anderen maatstaf van den zegen dien de revolutionaire Vrijheid verspreidt? dien maatstaf vind ik in de vreeselijkheid van het onheil dat men, om van haar verlost te worden, verlangt. De valsche Vrijheid baart de dwingelandij waardoor zij aan boeijen

gelegd wordt; na Robespierre komt Napoleon te voorschijn en wat heeft de ervaring geleerd? wat leert zij thans? vergelijkenderwijs met de anarchie wordt de gruwel van het despotisme als een weldaad begeerd. Men is, opdat ik nogmaals de vergelijking gebruike, men is, om tegen de moeder beveiligd te zijn, hoog ingenomen met de voortreffelijkheden der afgrijselijke dochter. En is deze ingenomenheid zoo vreemd? Stel gij waart in het midden van booswichten gevallen, zoudt ge niet dankbaar zijn aan dengenen die hun, al waren zij vrijgeboren mannen, de vrijheid waarmeê ze anderen ten bloede en ter dood toe gekweld hadden, ontnam? zoudt gij niet verheugd zijn de algemeene Vrijheid, waarbij ge weêrloos tegen hun overmoed waart, voor de algemeene onderwerping, waarbij ge tegen hen beschermd wordt, te hebben verruild? zoudt ge met angstvalligheid waarborgen opzoeken tegen hem die u gered had? en, indien de snoodaards op nieuw den roep om Vrijheid deden uitgaan, zoudt ge niet zeggen: «o ik weet wat soort van vrijheid door hen bedoeld wordt?» zoudt ge u niet verblijden, als ze met een stevigen arm wierden gekastijd? zoudt ge niet, liever dan weder in hunne magt te geraken, tot het dragen, althans tot het aandragen van ketenen bereid zijn? zoudt ge niet, om den moordenaarskuil te ontwijken, een tijd lang in den kerker willen gaan?

Maar dan wordt de vrijheidskreet een ijdele klank, en bij de uitkomst een spotternij!

Voorzeker. Ziedaar de droevige slotsom waartoe men, met al den omslag en met al de schittering van woorden

en beloften, geraakt. Ziedaar het eigenaardige der Omwentelingsleer; dat elke belofte niet slechts volledige te leurstelling geeft, maar het tegenovergestelde te voorschijn roept van hetgeen zij in haar programma had vermeld. Vrijheid wordt slavernij, overvloed gebrek; de reeks der vermeende weldaden is aan een reeks van onvermijdelijke jammeren gelijk. Aldus wordt haar verwantschap aan den Vader der leugenen openbaar, die zijnen kinderen voor brood steen, en voor een ei een schorpioen geeft.

De bewijzen kunnen, na de jongste gebeurtenissen, in overvloed aan de omstandigheden van het oogenblik worden ontleend. Ik bedoel niet eene vrijheid, waarmeê duizenden, uit gevangenis of bedelaarsgesticht ontslagen, de straten van Parijs voor den gezeten burger onvrij hebben gemaakt; ik zwijg van eene gelijkheid die, onder voorwendsel dat er geenerlei verschil van rang en stand en roeping meer is, de laagste klasse bijkans tot alleenheerscheresse verheft; ik maak geen gewag van eene broederschap die zich in menigvuldige hatelijkheden openbaart. — Ik zou kunnen vragen waarmêe de Februarijvrijheid de bewondering van Europa, die Lamartine zoo dringend inroept, verdiend heeft. Is het omdat een klein getal eerzuchtige mannen, te midden van een oproer, aan het bewind is geraakt? is het omdat Frankrijk, schoon met blijkbaren weerzin, gedwongen werd te berusten in hetgeen te Parijs door een opgeruid gepeupel verrigt is? of zou het welligt zijn omdat het nieuwe Bewind aan zijne commissarissen het verbreken van wettelijke verordeningen vergunde, de onafhankelijkheid der regterlijke magt misbende

en vertrad? of is het omdat allerwege, te midden van het snoeven op de aanstaande zegeningen der Revolutie, teeken of voorteeken van wanorde en ellende genien werd? of is men daarom van de weldadige strekking der ondernomen verbeteringen overtuigd, omdat de Regering, in afwachting der uitvoerlijkheid van Communistische begrippen, aan de Socialistische hervorming, door de meest willekeurige verordeningen, de hand begon te slaan? Doch ik tel de gevolgen der Vrijheid niet op; ik vraag niet van welken aard dat talrijk gevolg is; ik onderzoek niet in hoe ver LAMARTINE, in zijne dagelijksche lofrede over de gebeurtenissen waarvan ook hij, voorbedachtelijk of roekeloos, een voorbereider geweest is, bij het talent van den dichter, het talent van den verdichter gevoegd heeft. Ik stel dat alles ter zij; ik wil aannemen wat onaannemelijk, en gelooven wat ongelooflijk is; dat al hetgeen waardoor men, sedert eenige weken, bij het zien bepaaldelijk op Frankrijk, geschokt en ontroerd wordt, tot eene voorbijgaande en onvermijdelijke trilling der Maatschappij behoort, en dat wij aan het einde en niet aan het begin eener Série van revolutionaire dwaasheden en wanbedrijven staan.

Evenwel, indien ik zooveel toegeeflijkheid betoon, het is niet omdat mijn wensch en voornemen is u te sparen, politieke hervormers van den huidigen dag! Het is omdat ik beproeven wil u in den hartader uwer heerlijkheid te kwetsen. Het is omdat het voor anderen nuttig kan zijn te ontwaren hoe zich ter zelfder tijd de triumf en de onzinnigheid uwer meeningen geopenbaard heeft.

Het bewijs valt niet zwaar. Wij behoeven slechts het pog te vestigen op hetgeen ons, in de verheven bespiegelingen van de woordvoerders der heerschende wijsheid, als de ontvouwing van haar heerlijkste geheimenissen, voorgelegd werd. In goeden ernst is, in veelgelezene schriften, door wijsgeeren en filantropen, schitterende lichten aan den revolutionairen hemel! (St. Simon, Fourier en anderen) met keur en kracht van woorden betoogd dat, ter verzekering van het geluk der Menschheid en in het belang der wezenlijke gelijkheid, slechts ééne wijziging vereischt wordt. Ééne wijziging slechts, hoe weinig! en wat voor eene? de natuurlijke zamenleving moet worden verstoord; een kunstmatige zamenleving moet worden gevormd: naijver en tegenwerking zullen ophouden, zoodra de zamenleving tot broederlijke zamenwerking hervormd is.

Maar dit kan niet.

Waarom niet?

Omdat de menschen niet willen; omdat zij niet broederlijk gezind zijn; omdat nijd, afgunst, wrevel onder hen woont; omdat de zonde scheiding tusschen hen maakt; omdat de neiging tot baatzucht en eigenbelang alle gemeenschappelijkheid van streven en werken verstoort.

Dit gaat ons, wanneer wij slechts de overmagt hebben, niet aan. Naar wil en neiging is de vraag niet. Wij zullen de menschen die wij zoo hartelijk lief hebben, gelukkig maken, al zou het wezen met dwang. Wij zullen de menschen te zamen drijven in ruime werkplaatsen, waar zij arbeid en loon en voeding en vermakelijkheden en al

wat de wereld begeerlijks heeft, zullen ontvangen, in gemeenschap van werk en winst en genot, zoo als het zal worden geregeld en toebedeeld door den Staat.

Fraai moge uw plan zijn; maar mij dunkt dat althans de Vrijheid op den achtergrond en buiten gezigt raakt.

Geenszins: ook Vrijheid is er, en zoo gij haar niet zien kunt, wees verzekerd dat uwe kortzigtigheid hieraan schuld is.

Zoodanig was doorgaans, wanneer het spreken tot een meester in de kunst vergund werd, de spoedig ten einde gebragte dialoog, en, indien het, tegenover wijsgeeren zoo wel ter naam en faam, niet onbescheiden ware geweest, men zou gaarne nader inlichting hebben gevraagd. Maar thans begrijp ik waarom de Vrijheid door de tegenpartij, niet door mij gezien werd. Ik zocht Vrijheid voor allen; de wederpartij zocht een Vrijheid voor haar alleen; zij was ongeveer van het gevoelen der Staten van Holland weleer, door wie, onder den naam van Vrijheid, hun eigen vrije heerschappij over de burgers en ingezetenen bedoeld werd. De voorstanders van dit gezellig verkeer, van Staatswege verordend, van deze zamenleving, niet in huisgezinnen, niet in *familiën* meer, maar in *compagnieën* en *pelotons*, zijn, bij de ten uitvoer legging van hun stelsel, te vrede met de vrijheid van den Staat, van het Bewind, met de vrijheid of het alvermogen dergenen die zorg dragen voor de discipline, die aan het hoofd der kudde staan, die met deze nieuwe soort van vetweiderij belast zijn. — Velen hebben zij van de uitnemendheid hunner ontwerpen overreed. Doch

naauwelijks heeft het uur geslagen waarop de verwezenlijking van deze en dergelijke theoriën en utopiën vergund wordt of men verandert van gedachte ; het betooverend schilderij verkleurt ; en menigeen die er veel meê op had, vereenigt zich thans met den beroemden Lamennais, die, hoewel medestander in het revolutionaire geloof, er van schreef: «ik ben overtuigd dat de verwezenlijking van dergelijk stelsel de Natiën veroordeelen zou tot eene slavernij zoo als de wereld ze niet gekend heeft ; de mensch zou een werktuig zijn ; zou ellendiger worden dan de Neger, waarover de planter naar goeddunken beschikt; hij zou beneden het dier worden verlaagd. Ik geloof niet dat er ooit onzinniger denkbeeld uit het menschelijk brein voortgekomen is.»

Een ander voorbeeld. — Louis Blanc, een der meest gevierde theoristen en nu lid van het Provisioneel Bewind, had met deernis den toestand gadegeslagen der lagere standen. Voor hem was de onuitvoerlijkheid der St. Simonistische begrippen niet twijfelachtig; doch hij had een ander en beter geheim eener volkomen redding ontdekt; *regeling van den arbeid;* voor allen werk, door de wijze en liefdevolle zorg van den oppermagtigen Staat; voor allen loon en het loon voor allen gelijk. — Hoe dan? voor den ijverige en voor den ijverlooze gelijke daghuur! dezelfde belooning voor dengenen die veel en voor dengenen die niets verdiend heeft! — Voorzeker; want er zullen geen ijverloozen meer zijn. — En wat is het dat u, waar geldelijke aanmoediging ontbreekt, van den algemeenen ijver en wedijver verzekering geeft? — Welken waarborg

Blanc daarvoor aan de hand doet? verneem zijn ontwerp; en, terwijl gij de eenvoudigheid en onkostbaarheid er van bewondert, vergeet niet hulde te brengen aan de diepe menschenkennis waarvan het getuigenis draagt. In elke werkplaats zal een paal worden opgerigt met het opschrift, «een luijaard is een dief;» het staren op dezen paal geeft meer lust tot den arbeid dan het zien op verachtelijk geld; de voldoening van het geweten wordt een genoegzame drijfveer, en het punt van eer der arbeiders zal een soort van tooverkracht hebben, waardoor, ter bevordering van industrie, wonderen zullen worden verrigt. De Staatshuishoudkunde berust op den indruk dezer nooit volprezen werkpaal, die, in het oog van den ontwerper, een onwankelbare zuil wordt. — Het vorig Bewind heeft geen smaak in deze theoriën gehad. O die Guizot, met zijn hardnekkigheid en onverstand, met zijn gehechtheid aan het oude, met zijn dwazen eerbied voor de lessen der ervaring, met zijn conservatief en stationair bestrijden van deze splinternieuwe wijsheid? Voorzeker men verdient in de Volksongenade te vallen, wanneer men weldaden, op zoo uitgebreide schaal aangeboden, den Volke onthoudt; en, als een Koning met zoodanigen Minister eensgezind is, wordt eene revolutie onmisbaar. — Edoch, na de Revolutie, is er aan allen werk beloofd, maar, mag ik vragen, is er ook werk verleend? menigeen had, naar ik hoor, overvloedig werk en loon, vóór de belofte, die na de belofte weinig of geen werk en loon heeft. Blanc is zeer mild in fraaije redeneringen geweest, waarin hij, naar eigen overtuiging, voldingend betoogd heeft dat, hoewel de

ervaring hem ongelijk gaf, hij evenwel gelijk had; maar wat las men weldra in eene onzer Couranten, welke door juiste en kernachtige opgaaf van berigten en beschouwingen uitmunt, in de *Haarlemsche Courant*? «De meest republikeinsch-gezinde dagbladen, ja zelfs de meerderheid der arbeidende klasse, komen daarin overeen, dat, hoe fraai de woorden van dien heer ook mogen klinken, men thans meer dan ooit overtuigd is, dat er tusschen *zeggen* en *doen* een groot onderscheid is. Het nieuwe dagblad *la République* gaat zoo ver van te beweren, dat, indien ooit het stelsel van den heer Blanc in deszelfs geheel in werking mogt worden gebragt, het gedaan zal zijn met allen industriëlen vooruitgang; — dat alsdan, in stede van regeling van het werk, alle arbeid zal worden weggenomen, alle regtmatige wedijver tusschen arbeiders zal ophouden; — dat de maatregelen van den heer Blanc, waarbij hij gelijke verdeeling van het werkloon zoekt intevoeren, eene groote onregtvaardigheid zijn ten aanzien der ijverige en bekwame werklieden, vermits deze de verdiensten van het werk zullen moeten deelen met luije en onbekwame mannen, die alleen hunne rekening zullen vinden bij het intevoeren stelsel.» En later verneemt men dat dagelijks meer de jammerlijke dwaasheid van de hoogopgevijzelde theorie algemeen erkend wordt. «Iedereen bijkans ziet nu dat, als men haar opvolgt, de vrijheid ten voordeele der gelijkheid te niet gaat. Er is dan een algemeen monopolie voor den Staat; de algeheele voogdijschap der maatschappij raakt in de handen der uitvoerende magt, en bij afwezigheid van alle

mededinging, blijkt de onmogelijkheid van allen vooruitgang. Er is levenslange veroordeeling van den werkman tot de nationale werkplaats, die hij slechts met gevaar van door honger te sterven, zou kunnen verlaten; er is vernietiging der verantwoordelijkheid, kortom er is de grootste verstandelijke en zedelijke verlaging, welke men ooit gezien heeft.» — Verheugend inderdaad is het wanneer men aldus zijne dwaling, met de warmte eener tegenovergestelde overtuiging, belijdt: misschien evenwel zou het niet kwaad zijn geweest dat men de onuitvoerlijkheid en verderfelijkheid, die nu zoo duidelijk is, vóór den 23^{en} Februarij ingezien had. Ook voor Louis Blanc ware het te wenschen. Een verheven zetel mag aangenaam zijn; maar niet, wanneer men, in stede van met zijne wijsheid te prijken, met zijne dwaasheid voor Frankrijk en Europa te pronk staat. Zelfs op het prachtig eergestoelte moet men een pijnlijk gevoel hebben, wanneer het aldus, indien ik ter verduidelijking een triviaal woord mag gebruiken, niet ongelijk is aan hetgeen gewoonlijk in onze eenvoudige volkstaal een schabelletje genoemd wordt.

Nog ééne aanmerking heb ik. — Doctor in de politieke geneeskunst, wiens bul op de Hoogeschool der Revolutie uitgereikt is, gij zijt met *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap* ter wegneming van alle misbruiken bij de hand: maar dan moet ik, wanneer gij uwe wijsheid uitstalt, tegen u opkomen met een, naar mijn inzien, niet onbelangrijk bezwaar: namelijk dat het gebruik uwer artsenijen de

kwalen waartegen gij ze aanbeveelt, te weeg gebragt heeft; dat de misbruiken waarvan wij last hebben, zelven het gevolg zijn der beginselen wier toepassing gij, blijkens uw opgeheven banier, prijst en verlangt.

Wat wordt er op het revolutionair uithangbord, onder de rubriek der *verbeteringen*, gezien?

1. Geen vervolging meer om Godsdienstbegrippen.

2. Geen verwaarloozing der belangrijkste aangelegenheden van den Staat.

3. Geen centralizerend beheer, waardoor het Volksleven uitgedoofd wordt.

4. Geen toestand der lagere Volksklasse, waardoor zij, te midden der brooddronkenheid van schatrijke lediggangers, in namelooze ellende, noch geld, noch werk heeft.

Ik twijfel niet aan de uitnemendheid, maar aan de vervulling uwer beloften. En weet gij waarom? mijn betoog is niet omslagtig; ik wantrouw de driestheid uwer heilprofetie, vermits uw leer, om dit te bewerken, de tegenovergestelde werking zou moeten hebben dan zij tot dus ver gehad heeft.

Ik wil het, met een enkel woord, aantoonen, ten aanzien van ieder punt.

1. Ergerlijk is in veler oog de wijs waarop menigwerf de vrijheid van Godsdienst en de vrijheid van onderwijs te niet gedaan werd. Menigeen is verontwaardigd geweest over de vervolging die langen tijd in de Hervormde Kerk

tegen de Afgescheidenen van het Hervormd Kerkgenootschap plaats gehad heeft; over de hardnekkigheid waarmeê men bijkans overal zich tegen elke poging om Christelijke scholen op te rigten verzet. Verschillende oorzaken hebben hiertoe zamengewerkt; doch zou niet in den aard zelven der tegenwoordige Gouvernementen gedeeltelijk de verklaring der bijkans onverklaarbare handelwijs zijn? Een Gouvernement, naar vrijzinnige begrippen, is, uit den aard zijner betrekking op het Volk, wankelbaar en zwak. Het is door en om het Volk; het regeert bij lastgeving, bij goedvinden, bij de gratie van het Volk; maar, als de Volksgunst ophoudt, als het Souvereine Volk misnoegd is, als het zijne krachten kent en ontwikkelt, dan loopt het Gouvernement gevaar. Het is daarom zeer te wenschen dat deze Souverein een weinig slaperig en dof zij; even als de fiere boschleeuw, dien men, zonder eene duchtige hoeveelheid papaver-olie, niet ligt in bedwang houdt; en, wanneer het dier desniettemin opgewekt is en de tanden laat zien, dan wordt er naar een dubbele keten gezocht. Zoodanig is in den nieuwerwetschen Staat de liefelijke betrekking van Volk en Bewind. Wel verre van omtrent vrije ontwikkeling van denkbeelden onbezorgd te kunnen zijn, is het Bewind inderdaad voor elke onafhankelijkheid, vooral op het gebied van Volksgeloof en Volksopleiding, van Godsdienst en van Onderwijs, beducht. Inzonderheid wanneer op dat gebied, na langdurige verdooving, opwekking en beweging gezien wordt, zoekt men naar voorwendselen ter beperking.

En of men die vindt?

Wees overtuigd dat niemand die de overmagt bezit, te vergeefs naar voorwendselen zijner verrigtingen omziet. Wie aan voorwendselen genoeg heeft, lijdt nooit gebrek. — Doch hier is meer. De voortreffelijkheid der Revolutieleer blijkt hier; haar bruikbaarheid, haar buigzaamheid ten dienste van elk Bewind dat van behendigheid en *savoir-faire* niet ten eenemale ontbloot is. Gij zoudt meenen dat die leer, de leer der *vrijheid*, de Regering in het doordrijven van haar inzigten, van haar *willekeur*, belemmert! Niet in het allerminst. Volg slechts den gang der eenvoudige redenering.

Wat is het doel van den Staat?

Vroeger zeide men; «de handhaving van de regten en vrijheden van allen.» Dit was in de dagelijksche praktijk voor een Gouvernement uitermate lastig; want niemand kon gedwongen worden van zijn eigendom of regt, ten behoeve van den Staat, afstand te doen. Nu is het geheel anders. Nu is er geen zwarigheid meer. Nu behoeft het Gouvernement nooit verlegen te zijn. Het heeft nu altijd een onweêrstaanbaar wapen, in het voorgeschreven rigtsnoer zijner Staatkunde, bij de hand. Immers wat is het doel waarmeê de Staat door de vereeniging van vrije en gelijke menschen gevormd werd? het belang der Algemeenheid; dus is de hoogste regel het Algemeen Welzijn en het Staatsbelang, dus is eigen belang en ook eigen regt daaraan ondergeschikt: want het regt is geen regt meer, zoodra het met dit hoofddoel aller politieke werkzaamheid in strijd is.

Maar het is toch eene zeer fraaije zaak het Algemeene Welzijn, de Algemeene wil, de zelfregering van het Volk?

Ik zal het u toegeven, wanneer gij, na mij nog ééne vraag beantwoord te hebben, er zelf van overtuigd zijt. Wie bepaalt wat het Staatsbelang eischt en wat met het Algemeen Welzijn overeenkomt? immers degenen bij wie zich de meerderheid van stemmen of van sterkte bevindt. Welnu? het onregt is dus geen onregt meer wanneer het aan de Meerderheid, ten koste van de minderheid, bevalt. En de meerderheid, zoolang het Bewind zich handhaaft, is altijd bij het Bewind; hetzij dit bij een Nationale Conventie, bij een Directoire, of bij een Koning berust; hetzij het onder de leiding van Robespierre, of van Napoleon, of van Louis-Philippe, of van Lamartine, of van Ledru-Rollin geraakt zij. — Let wel: nu zijn we op het punt waar, met één handgreep, men u de kostbare vrijheid ontfutselt. «Gij zijt verpligt, o verantwoordelijk Bestuur! met naauwgezetheid naar het Staatsbelang te werk te gaan:» ziedaar het officieel bevel; en wat is het onderhandsche verlof? «gij moogt, naar goedvinden bepalen wat de uitdrukking Staatsbelang beteekent.» — «Gij zijt geregtigd, o Souvereine Volk! te leven naar uw wil;» ziedaar het openlijk huldebetoon; en wat is het geheime denkbeeld, de *arrière-pensée* die, zoodra het noodig is, zich op den voorgrond bevindt? «o Populaire Majesteit! majesteit wier kroon door anderen gedragen, wier scepter door anderen gehanteerd wordt, voorzeker uw wil is het rigtsnoer van elk Gouvernement, maar door elk Gouvernement zal u worden gezegd en geleerd wat eigenlijk uw wil is.»

De vrijheid in Kerk en School bragt ons tot deze be-

schouwing: en gij begrijpt immers nu dat wij God niet mogen dienen en de kinderen niet mogen opvoeden dan voor zoo ver dit, naar de inzigten van het Bewind, voor het Algemeen belang onschadelijk is.

Maar de *Staten-Generaal!* zegt gij. Inderdaad ik vergat ze. Zonderling is het dat ik hun invloed en werking, met zooveel moeite, in gedachtenis houd.

De Kamers! zegt ge. Sedert lang hadden wij er niet slechts ééne, wij hadden er twee, bij haar is toch een waarborg en zij zijn de Vertegenwoordiging der Natie!

Inderdaad zoo worden zij genoemd; maar gij wilt weten, niet waar? wat ze voor ons zijn, die Vertegenwoordigende Ligchamen, of het ligchamen zijn met eene Vaderlandsche ziel?

Verschoon mij dat ik mij thans niet op het terrein der parlamentaire zielkunde begeef: ik bepaal mij bij de opmerking dat er, sedert 1795, naar de beginselen van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap*, onder velerlei benaming, steeds eene Vergadering is verkozen die, *in naam der Natie*, doorgaans buiten toedoen der Natie en dikwerf tegen haar wil, alles wat den Representanten goeddacht verrigt heeft. Toen eene partij haar medeburgers, met behulp van Fransche legerbenden, had overmeesterd, was het volgens haar beweeren, de *Natie*, die Oranje verjaagd en de Franschen ingehaald had; toen, daarna, de verdeeldheid dezer dwangzieke vrijheidminnaars en Franschgezinde Patriotten telkens een nieuw Bewind deed ontstaan, was het, zeide men, de *Natie*, die het gewild had. Zoo was ook de tyrannij van Napoleon, naar het gevoelen zijner

handlangers en eerzuchtige slaven, een bij uitnemendheid *nationaal* Gouvernement. Verwondert u dan niet zoo eene Nederlandsche Regering, gelijk zij uit den Koning en de Kamers is zamengesteld, zich menigwerf beschouwt als vertegenwoordiging niet enkel van het *constitutionele Volk*, maar van de *historische Natie;* indien zij, in de gewigtige zaak der opvoeding, op de gedachte raakt dat enkel haar onderwijs *nationaal* is; dat het als zoodanig den voorrang, de voorkeur en bijkans uitsluitende begunstiging verdient.

Daarenboven, al kon de wensch der revolutionaire wijzen in vollen omvang worden gerealiseerd; al had ieder bewoner van den Nederlandschen bodem in de vaststelling van hetgeen nationaal wezen zal, een vrije stem, ook dan liepen wij gevaar van bij meerderheid een uitheemsche, een denkbeeldige Nationaliteit aan de Natie opgedrongen te zien. Dit bevreemdt u. Gij meent dat een vrij Volk zich niet kan onttrekken aan de wet eener ontwikkeling die met zijn oorsprong en vorming in verband is: dat het de keus niet heeft van eigen aanleg en historisch karakter. Gij meent dat een vrij mensch niet naar willekeur lang of kort, zwak of sterk is; dat hij zich niet, naar den wensch zijns harten of naar de wisselende behoeften, van zijn neigingen en temperament zou kunnen ontdoen; dat hij onderworpen is aan het zamenstel der gezindheden en inzigten en hartstogten, door de omstandigheden en gebeurtenissen zijns levens, in verband met zijn aanleg en met de kracht der gewoonte, gevormd en bevestigd; dat hij zijn eigenaardigheid niet kan ver-

ruilen tegen een ander gestel, zijns inziens, meer gepast, naar zijn smaak meer bevallig. Gij meent dat een Volk, evenmin als een mensch, zich zelven heeft gemaakt; dat men gebonden blijft aan zijn individualiteit, en dat de Nationaliteit de individualiteit van een Volk is. Ik dacht het ook, doch ik verneem thans dat het onnoozelheden zijn der historische school, alle die meeningen op wier onbedriegelijkheid ik met u zoo gerust was. De Volkswil, zegt men, maakt nationaal wat zij goedvindt. De Volkswil, of de wil desgenen die zich voor het Volk uitgeeft, gaat te werk naar veranderlijke inzigten, naar behoefte of luim. Geene Vaderlandsche herinneringen komen dan te pas, en wij kunnen het naauwelijks vreemd achten wanneer in een Land, waar de Natie door het Evangelie tot Godsvrucht, vrijheidsliefde, en pligtmatige onderwerping gevormd werd, het onderwijs bij uitsluiting nationaal heet, als aan de kinderen *niet* wordt geleerd dat de Bijbel Gods Woord is, dat er buiten Christus geen mogelijkheid bestaat van zielebehoud; dat de vaderen martelaars der waarheid zijn geweest; dat Willem I, niet enkel een groot, maar een Godvreezend man was; dat er geen Magt dan van God en ook geen Magt dan onder God is.

2. Men bejammert dat er zoo weinig verrigt is voor aangelegenheden waarbij het Volk het meeste belang heeft. Men legt der Regering en meer nog aan de Staten-Generaal te laste dat in elke jaarlijksche Zitting veel geredeneerd en niet veel gedaan en zelden iets afgedaan werd; dat men de behandeling der gewigtigste onderwerpen veronachtzaam-

de, uitstelde, ontweek; dat, ten aanzien van Onderwijs, Kerk, Armwezen, Strafwetgeving, alles, en daaronder veel waarvan iedereen de verkeerdheid inzag, bleef zoo als het was.

Zullen wij verbergen wat algemeen bekend is? Drie en dertig maal is de derde Maandag in October plegtstatig gevierd. De trein werd gezien, de Aanspraak gehoord; het Adres van antwoord gemaakt; de blijde hoop op verbetering was daar. En toen de Kamer, eenige maanden later uiteenging? ik wil niet ontkennen dat er welligt exceptionele jaren zijn geweest, waarin de zaaitijd door een soort van oogst gevolgd is; maar hoe was het in den regel? De hoop was verdwenen; te leurstelling was er, en, zoo ik het uitschrijven van belastingen en het goedkeuren van geldleeningen uitzonder, men ging bijkans drie en dertig maal onverrigter zake naar huis. — De waarheid der beschuldiging is dus onbetwistbaar; doch bij wie ligt eigenlijk de schuld? Ik spreek de Tweede Kamer niet vrij; doch ik zou ongaarne zien dat over deze Vergadering, nu haar levenseinde met rassen en onstuimigen tred nadert, een te streng oordeel geveld wierd. Ik acht dat men haar eenigzins te hard valt met te beweeren dat de zelfmoord welke door de onbarmhartige Staathervormers gevergd wordt, voor het nageslacht zal worden opgeteekend als de meest lofwaardige daad in haar gansche biografie. Ik ben mij van geen overdreven eerbied ten haren opzigte bewust, en ik geloof echter dat zij in den aard der veelgeprezene begrippen verontschuldiging heeft. Indien verbetering, onder den invloed van gevaarlijke theoriën,

onmogelijk is ; indien elke beweging nader aan het verderf brengt, indien de Kamer, in tijden van opgewondenheid vooral, haar regt niet kan doen gelden, zonder het aanzijn van den Troon te bedreigen ; indien de Vorst geene wijzigingen van eenig belang kan voorstellen, zonder een wijde deur te openen voor revolutionaire projectmakerij, die zelve voortgestuwd wordt door revolutionair geweld, dan is het gesloten houden van de deur zoo verkeerd niet ; dan is er, in zeker opzigt, vrijspraak voor de Kamer en voor het Bewind. Als men enkel kwaad doen kan, is het beter niets te verrigten. Als men niet dan met verwarring en schade vooruit kan, als elke wijziging het bestaande verergert en verzwakt, dan is geen ander stelsel bruikbaar dan het stelsel van stilstand en behoud. Of zoudt gij voortwandelen als ge met ééne schrede neêrstort in den afgrond? zoudt ge in uwe bouwvallige woning de uitoefening vergunnen van een handwerk waarbij muur en zoldering aan het dreunen en splijten geraakt? zoudt ge een schermpartij aanleggen en de vonken doen spatten uit het staal, op een bodem die met buskruid overdekt is?

Men had zich van het gemeen overleg zooveel vruchten beloofd: de onvruchtbaarheid is nog uit een ander oogpunt verklaarbaar. In de *vormen* is het dat men, naar de nieuwe leer, den waarborg voor het heil der ingezetenen zoekt. Men heeft zooveel met het ontwerpen van Staatsvormen te doen dat er voor te gemoetkoming aan de Staatsbehoeften geen genoegzame tijd is. Natuurlijk. Wanneer de vorm waarin men het vocht opvangen zal, de hoofdzaak is geworden, verwonder u niet dat men het inschen-

ken vergeet, en dat gij, zoolang men omtrent de keus van den beker oneens is, te vergeefs klaagt en versmacht. Gij rilt van de koude; maar gij kunt immers niet worden gekleed, eer de vraag omtrent snede en stoffaadje uwer kleederen, beslist is? Verwonder u evenmin, indien ook nu de behartiging der ware Volksbelangen uitgesteld wordt; indien het punt der regtstreeksche of bijkans regtstreeksche verkiezingen en na dit punt een tweede en derde en vierde en tiende punt de overwegingen, welke u meer ter harte zouden gaan, vervangt.

3. Nog een plaag; de overdreven *Centralizatie!* zij is een reden van menigvuldig beklag. Niet ten onregte. Dat toezigt, en opzigt, en beheer over alles, ook over hetgeen, of niet moest worden beheerd, of tot eigen en vrijwillig beheer der Gewesten en Gemeenten en bijzondere personen behoort; die angstvalligheid waarmeê men zelfstandige vereenigingen in het opkomen belet, of in het vrij werken belemmert, dat onderwerpen van alle krachten aan de kracht welke van het middenpunt uitgaat, zijn verschijnselen waarvan men het nadeel naar waarheid vermeldt en betoogt. Doch tevens zijn het uitvloeisels der tegenwoordige beschouwing van den Staat als van eene groote Staatsmachine, waarin alle deelen, met lijdelijkheid, beheerd worden door het Gouvernement, in naam van het Souvereine Volk. Vergeet niet dat het Gouvernement dezen toestel allezins behoeft, om den Souverein; in wiens naam men regeert, wanneer hij ongeduldig en wrevelig wordt, te paaijen of te bedwingen.

4. De ergste kwaal welligt is het *Pauperisme*, of, gelijk het, eenvoudiger, met een Hollandsch woord, *Armwezen* genoemd wordt. Armoede, geen werk: verbroken verhouding der hoogere en lagere standen; geen betrekking dan van loon en arbeid; proletariën en kapitalisten. Wat zal hieruit voortkomen? het is onzeker, maar het is niet twijfelachtig waaruit het voortgekomen is.

Uit *Vrijheid en Gelijkheid* in revolutionairen zin. Ik vergenoeg mij met ééne bijzonderheid te berde te brengen. Bij het aanheffen van die kreet moesten ook Gilden en Corporatiën vallen. Vrije concurrentie werd begeerd; geen belemmeringen voor kunstzin en industrie; geen hatelijk monopolie van personen of Genootschappen; dan zou de ontwikkeling van individuële nijverheid en handel de waarborg zijn eener betere toekomst. De toekomst die men voorzag, is er, en mag zij *beter* worden genoemd? Ik ben hier eenstemmig met de coryféen der hedendaagsche Revolutie. Het is deze Vrijheid, deze onbeperkte concurrentie, deze wegneming, zooveel doenlijk, der natuurlijke verhouding van werkbaas en werkman, welke de maatschappelijke banden verscheurt, op de overmagt der rijken en de heerschappij der bankiershuizen uitloopt, aan de handwerkslieden regelmatig onderhoud ontneemt, de zamenleving in twee vijandige heirlegers deelt, een tallooze schare van armen doet ontstaan, den aanval der nietsbezittenden tegen de vermogenden voorbereidt en dien in veler oog, verontschuldigen en bijkans wettigen zou. Zij heeft Europa in een toestand gebragt, akelig en somber genoeg om velen sidderend te doen uitroepen; is

er geen middel om, gewijzigd, de Associatiën te doen herleven, die men zoo roekeloos onder de revolutionaire bouwvallen vergruisd heeft?

Derhalve, en zie hier van mijne lange rede het korte besluit;

Ik heb van genezing geen afkeer, maar ik ben overtuigd dat de radicale genezing die men ons aanprijst, de dood is.

Daarom ben ik van oordeel dat niet deze radicale genezing, maar veeleer de genezing der Radicalen moet worden beproefd.

Daarom koos ik het opschrift: «men wacht na *genezing*, doch er is *verschrikking*;» of zoo men liever de vertaling heeft van VAN DER PALM: «men wacht op *herstel*, maar ziet, het is *akeligheid*.»

Daarom wijs ik op hetgeen een weinig verder te lezen staat: «is er geen balsem in Gilead? is er geen heelmeester aldaar?»

Zoo gij verbetering verlangt, zoek ze niet in beginselen die het verderf aangebragt hebben; maar in den eerbied voor regt en historie, en in het Christelijk beginsel, dat alleen tegen verleidelijke theoriën, door het letten op de hoogste waarheid, bestand is.

Alleen uit de Heilige Schrift leert de Christen welke pligten hem opgelegd zijn; welke ontwikkeling der gebeurtenissen hij te gemoet gaat; hoe groot het voorregt is dat hem, te midden van wanorde en ellende, te beurt

viel, en van welken aard, tegenover de Vrijheid eener wereld die in het booze ligt, de vrijheid is der kinderen Gods.

V.

DE VRIJHEID DER KINDEREN GODS.

Indien de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn.
Joh. 8, v. 36.

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP.

Eene heerlijke spreuk, de leus ook van den Christen, wanneer zij in verband gebragt wordt met *de vrijheid der kinderen Gods.*

Maar menig Revolutionair zegt, dit doen wij: ook wij verlangen de vrijheid van het Evangelie; ook wij hebben eerbied voor den Heiland; ook wij verkondigen eene Christelijke leer.

Er is hier misverstand, met of zonder opzet. Laat ons, om spraakverwarring die verderfelijk zou worden, te ontgaan, in enkele trekken opgave doen van hetgeen wij door de Evangelische vrijheid verstaan, waaraan ik den titel dezer bladen ontleen.

Vrijheid der kinderen Gods. — « Zoo velen Hem (het vleeschgeworden Woord) aangenomen hebben, dien heeft Hij magt gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijnen Naam gelooven. Zoo velen als er door den

Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.»

Vrijheid uit den strik des duivels, onder welken zij gevangen waren tot zijnen wil.

Vrijheid van de wet, die eene bediening der verdoemenis was.

Vrijheid van de zonde, om Gode dienstbaar te zijn als geliefde kinderen. «Vrijgemaakt zijnde van de zonde, zijt gij gemaakt dienstknechten der geregtigheid.»

Vrijheid van het eeuwig verderf. « Jezus Christus heeft door den dood te niet gedaan dengenen die het geweld des doods had, opdat Hij verlossen zou al degenen die met vreeze des doods, door al hun leven, der dienstbaarheid onderworpen waren.»

Vrijheid, in één woord, van alles wat ons zou kunnen deeren, om alzoo, door vrijwillige onderhouding Zijner geboden, de ware vrijheid te genieten: « verlost zijnde uit de hand onzer vijanden om Hem te dienen zonder vreeze, in heiligheid en geregtigheid voor Hem alle de dagen onzes levens.»

Vrijheid, om de verdiensten en in den naam van Christus en dien gekruist.

Vrijheid, waarbij de vrijheid dezer aarde vergelijkenderwijs van zeer ondergeschikt belang wordt; omdat men, zonder die hooger vrijheid, een dienaar der zonde en te midden van de grootschheid der wereld rampzalig, omdat men, met haar, gelukkig in den kerker en in boeijen vrij is.

Ziedaar de vrijheid welke door den Christen bedoeld wordt; eene vrijheid uit het geloof ontsproten en die zich in de gehoorzaamheid des geloofs openbaart.

Laat ons zien of het dezelfde Vrijheid is welke, menigwerf in Evangelische spreekwijzen omhuld, het voorwerp der revolutionaire aanprijzing is; of ook deze voortkomt uit het geloof en, door vruchten des geloofs en der bekeering waardig, van haar oorsprong het bewijs geeft.

Dezelfde Vrijheid? immers neen; want in de Revolutieleer is het om vrijheid niet voor den Hemel, maar voor de aarde te doen. Om vrijheid van de heerschappij der menschen, niet van de heerschappij der zonde in het eigen hart.

Dit is zoo. Evenwel het streven naar regtmatige vrijheid in de betrekkingen dezer aarde kan met geloof en Christenpligt in verband staan. Hoedanig is dan het Christelijk geloof der revolutionairen, op grond waarvan zij beweeren dat men, op onbillijke en bekrompene wijs, hunne Evangelische gezindheid miskent?

Ik behoef om treffende voorbeelden niet verlegen te zijn.

Lamartine; in veler oog, toen hij de *Méditations* en de *Harmonies* in het licht gaf, een uitnemend Christen. Even als hij, onder het bezingen van den Hertog van Bordeaux en in de Ode tegen de Revolutie-begrippen, een uitnemend Legitimist was. De waarheden der Heilige Schrift hebben, als een geliefkoosd onderwerp van poëtisch gevoel en verbeelding, hem ten dienste gestaan. Een pelgrimaadje ondernam hij naar de heilige Stad; ook in zijne Proza-geschriften heeft hij aan het Christendom hulde

gebragt. Nog maakt hij welligt aanspraak Christen, geloovige te zijn.

Weet gij welk een geloof hij als genoegzaam beschouwt? gij kunt het, bij gevolgtrekking, vernemen uit hetgeen hij, in zijn laatstuitgekomen werk, omtrent de beginselen der 18e Eeuw schrijft.

Gij meent dat het een tijdperk van ongeloof was.

In geenen deele. Schijn bedriegt. Er was, het is zoo, twijfelarij in schijn, maar inderdaad geloof.

Hoe dan?

Wel, de 18e Eeuw was hoog ingenomen met de zedeleer en den maatschappelijken invloed van het Evangelie. Wat in het Christendom Openbaring heet, werd door de wijsgeerte Rede genoemd. Verschil van woorden, eenheid van zin. De twijfelarij heeft, in het bestrijden van het Christendom, enkel de uitwendige vormen en de bovennatuurlijke leerstellingen ter zijde gesteld.[1]

Gij ziet hoe bescheiden, hoe geloovig het ongeloof was. Het had enkel op hetgeen de Rede niet begrijpt, enkel op het wezen eener Openbaring, *enkel* op het *ééne noodige* betrekking.

Wanneer men zoodanige apologie der 18e Eeuw leest,

---

[1] Siècle de philosophie sceptique en apparence, croyant en réalité. Le scepticisme du dix-huitième siècle ne s'attachait qu'aux formes extérieures et aux dogmes surnaturels du christianisme: il en adoptait avec passion la morale et le sens social. Ce que le christianisme appelait révélation, la philosophie l'appelait raison. Les mots étaient différents, le sens était le même. » *Hist. des Girondins* (Brux. 1847) I, 16.

verwondert men zich niet dat de schrijver, geloovige van dergelijken stempel, de Wet der Tien Geboden niet onmisbaar keurt, althans de Verklaring der Regten van den Mensch in de plaats stelt:[1] veeleer is het natuurlijk dat zoodanig Christen de wijsbegeerte van Rousseau en de theorie waarvoor Robespierre zijne duizende slagtoffers ten doode gewijd had, voor bijna Christelijk houdt.[2]

Nog een ander Christen-revolutionair noem ik, van niet minder vermaardheid en, ondanks de uitnemendheid zijner gaven en talenten, van niet beter allooi: LAMENNAIS.

Gij vraagt naar zijn geloof, naar zijne verstandelijke overtuiging althans.

Wilt gij weten hoedanig ze *was*? Lees zijne geschriften waarin hij, met den gloed eener zeldzame welsprekendheid, de verdediger van Roomsch-Catholijke wanbegrippen, maar ook van Christelijke waarheid geweest is.

Wilt gij weten hoedanig nu zijn overtuiging *is*? Bedwing uwe nieuwsgierigheid. Lees zijne latere geschriften niet. Hoogstens zoudt gij er uit vernemen wat ze *niet* is. Hij zelf zou u eene belijdenis kunnen doen, enkel van twijfeling en ongewisheid.

Een zijner merkwaardigste boeken gaf hij, onder den titel van *Woorden eens geloovigen*[3] uit.

---

[1] « Le décalogue du genre humain. » *t. a. p.*

« Robespierre donnait, par son hommage à la philosophie religieuse et presque chrétienne de J. J. Rousseau, son véritable sens à la révolution. » *t. a. p.* IV. 337.

[2] *Paroles d'un croyant.*

Welnu, hoe luidt deze geloofstaal?

Van verlorenheid en verlossing, van zonde en genade, van bederf en heiligmaking, van het wezen en de kracht der Godzaligheid, o daarvan wordt in het geheel geene melding gemaakt. Deze geloovige heeft te veel met de politiek der aarde te doen, om zich bezig te kunnen houden met het burgerschap dat in de Hemelen is.

Hij gebruikt evenwel menigwerf den Naam des Heeren. Dit is zoo, doch die Naam kan ijdelijk, kan Godslasterlijk worden misbruikt. — Hij bedient zich van de taal der Profeten; vergelijkingen, beelden, vizioenen; het is somtijds als of men in de oude Godspraken leest. Dit kan zijn; vooral waar de Schrijver, met geringe verandering, zinsneden en voorstellingen daaruit overgenomen heeft; doch wij weten dat onder de voorspellingen der Heilige Schrift het optreden ook van valsche Profeten behoort.

Uit hunne woorden en werken zult gij ze kennen. Laat ons zien wat omtrent de grondbeginsels eener Christelijke Staatkunde, door dezen geloovige, door dezen Profeet, geleerd wordt.

Het stelsel is eenvoudig. — God heeft revolutionaire Vrijheid en Gelijkheid gewild. Dus is er geen wettig gezag. Elke Magt die aan anderen bevel geeft, is de vrucht van list en geweld. Alle heerschappij is overheersching. Iedere Overheid is een werktuig van den Satan. Alle Magten ter neder te werpen en alzoo de oorspronkelijke Gelijkheid te herstellen, is de taak eener Broederschap naar het Evangelie, is het werk van Christelijke liefde, is het doel van den heiligen krijg ten behoeve der onderdrukte Menschheid.

Ik maak geen zwarigheid te verklaren dat deze taal de taal van een leugen-profeet is: eene opwekking aan de Volken om de banden te verscheuren die de Heer zelf gelegd heeft; een prediking van opstand tegen God, eene bestrijding van het Evangelie met woorden aan het Evangelie ontleend.

Waar de zonde woont, is het gezag een zegen. Vrijheid zonder gezag een vloek. Het gezag is waarborg tegen de vrijheid der boozen om al wat hun goed dunkt, te verrigten; waarborg ook van de vrijheid der welgezinden om te doen wat met pligt en regt overeenkomt.

Liever houden wij ons aan hetgeen in Art. 36 der *Hervormde Geloofsbelijdenis* staat. «Wij gelooven dat onze goede God, uit oorzake der verdorvenheid des menschelijken geslachts, Koningen, Prinsen en Overheden verordend heeft, willende dat de wereld geregeerd worde door Wetten en Politie; opdat de ongebondenheid der menschen bedwongen worde, en het alles met goede ordinantie onder de menschen toega.» De goedheid van onzen God is ook in de instelling der Overheid openbaar.— Liever dan in de Verklaring der Regten van den Mensch zullen wij, als van oudsher, in de Tien Geboden het rigtsnoer onzer pligtbetrachting zoeken; en naar aanleiding van het «Eert uwen vader en uwe moeder,» aan allen die over ons gesteld zijn, alle eere, liefde en trouwe bewijzen, en ook met hunne zwakheid en gebreken geduld hebben, aangezien het Gode belieft ons door hunne hand te regeren.[1]

[1] *Heidelbergsche Catechismus.*

Waarom wordt men door heillooze geschriften zoo dikwerf verleid? omdat men door de Heilige Schrift niet geleid wordt.

Door geen kreet des ongeloofs, door geene redeneringen der begeerlijkheid, behoeft hij zich te laten bedwelmen, die met de uitspraak der Openbaring bekend is. Hij keere slechts tot de eerste beginselen te rug, die hij in de Goddelijke voorschriften geleerd heeft.

Menigeen is er die in den doolhof der politieke redeneringen geen weg kent. Zoek den draad dien de Heilige Schrift u in de hand geeft.

Menigeen is, te midden van het politieke flikkerlicht, in het duister. Sla uwen Bijbel op, en gij zult ervaren: «de opening Uwer woorden geeft licht, de slechten verstandig makende.»

Menigeen gevoelt zich tegenover de reuzen, de geweldigen, en de mannen van name in onzen tijd, zwak. Grijp naar de wapenrusting des geloofs, en gij zijt, in uw onvermogen, sterk.

Menigeen weet van Staatsregt en politieke leerstellingen niet veel. Wees met het ééne noodige bekend, en, in veelerlei gevaar van medegesleept te worden, zult gij één ding weten waarmeê gij tegen den stroom der ongeregtigheid bestand zijt.

Men roemt eene Vrijheid welke slooping van elk gezag is: één ding weet ik: die zich tegen de Magt stelt, wederstaat de verordening van God. Eene Gelijkheid welke zich meester maakt van hetgeen des anderen is: één ding weet

ik : gij zult niet stelen. Eene Broederschap, welke zich in wangunst en haat openbaart : één ding weet ik : die zijn broeder haat, is een moordenaar. Eene Broederschap waarbij men uitgaat van de onderstelling eener natuurlijke liefde van allen jegens allen : één ding weet ik, één getuigenis ken ik : wij waren in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende.

De Vrijheidsleer onzer dagen wil geen heerschappij meer : geen Koning dan als onderkoning van het Souvereine Volk ; geen Overheid, zoo ze niet ondergeschikt en gedwee is ; geen magt dan die aan de magt van het Volk gehoorzaamheid en hulde bewijst. — Als tot verstandigen spreek ik. Herinner u de voorschriften van den Bijbel en oordeel of er tusschen de wijsheid der menschen en de woorden Gods overeenstemming of tegenspraak is. « Geeft des Keizers dat des Keizers is. Zijt alle menschelijke ordeninge onderdanig om des Heeren wil. Vreest God, eert den Koning : als vrijen en niet de vrijheid hebbende tot een deksel der boosheid, maar als dienstknechten Gods. Vermeng u niet met degenen die naar verandering staan. De Heer weet de onregtvaardigen te bewaren tot den dag des oordeels om gestraft te worden, maar allermeest degenen, die naar het vleesch in onreine begeerlijkheid wandelen, en de heerschappij verachten : die stout zijn, zich zelven behagen, en die de heerlijkheden niet schromen te lasteren. » — Zouden wij, bij de overdending dezer plaatsen, veel gewigt mogen hechten aan de verzekering der Radicalen dat ook zij voorstanders zijn

van eene allezins Christelijke theorie, en zou men durven beweeren dat ten hunnen opzigte de Apostolische aanklagt niet toepasselijk is: «Zeer opgeblazene ijdelheid sprekende, beloven zij vrijheid, daar zij zelven dienstknechten zijn der verdorvenheid.»

De Vrijheidsleer onzer dagen wil geen ongelijkheid meer. Het onderscheid van rang en stand zou zij gaarne weggenomen zien. De onderworpenheid is haar een ergernis in elke betrekking. De Heilige Schrift zegt: «geeft een iegelijk wat gij schuldig zijt, vreeze dien gij de vreeze, eere dien gij de eere schuldig zijt. Vrouwen, zijt uwen eigenen mannen onderdanig; kinderen, zijt uwen ouderen gehoorzaam in alles. Dienstboden, zijt uwen heeren gehoorzaam in alles, niet alleen den goeden, maar ook den harden, vreezende God.» — Wat dunkt u, meent gij dat te dezen opzigte de Revolutionaire leer van schriftuurlijken oorsprong getuigenis draagt?

De Vrijheidsleer onzer dagen wil eene Broederschap, waarbij de familie-band, door eensgezinden haat tegen allen die in hoogheid zijn, gelegd wordt, en die het bestrijden en verdelgen van andersdenkenden ten doel heeft. Ik twijfel of juist deze verbroedering in de volgende plaatsen der Heilige Schrift aanprijzing vindt: «voegt bij de Godzaligheid broederlijke liefde en bij de broederlijke liefde liefde jegens allen. Hebt de broederschap lief, eert den Koning. Ik vermaan vóór alle dingen dat gedaan worden gebeden voor alle menschen; voor Koningen en die in hoogheid zijn; opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle Godzaligheid en eerbaarheid.»

Maar wat hebben wij dan te denken van het oordeel dergenen die in de leer des Evangelies, ofschoon zij ons een hooger en beter Vrijheid verleent, evenwel, wat de onderlinge betrekkingen der menschen op aarde betreft, eene vijandin der Vrijheid, eene voorstanderes van verdrukking en slavernij meenen te zien?

Wat wij te denken hebben van zoodanig oordeel? dat het een vooroordeel en met de waarheid der zaak in regtstreeksche tegenspraak is.

Ook hier geldt de belofte; zoekt eerst het Koningrijk Gods en Zijne geregtigheid, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden?

Voorstanderes der verdrukking te zijn! waarlijk revolutionaire schaamteloosheid wordt vereischt, wanneer de Revolutie aan de Evangelie-waarheid dergelijk verwijt doet.

Ik zou mij gaarne op het getuigenis der Historie beroepen.

Welke Vrijheid heeft de Revolutie verleend?

Vrijheid aan de onderdanen, om Vorsten en Overheden te verjagen en te vermoorden, en zich zelven in de plaats te verheffen.

Vrijheid aan Robespierre, om zijne vrije en gelijke medeburgers bij honderdtallen te slagten.

Vrijheid aan Napoleon, om eerst Frankrijk en daarna bijkans een geheel werelddeel aan ketenen te leggen; vrijheid om, ten koste van stroomen bloeds, de verzadiging eener onverzadelijke eergierigheid te beproeven.

Vrijheid aan de Constitutionele Gouvernementen om,

onder allerlei kunstmatige vormen, in naam der Wet, het lot van allen aan de willekeur eener veranderlijke Meerderheid te onderwerpen.

Vrijheid aan elk bewind om, in naam van Staatsregt, Staatsbelang en Algemeen Welzijn, naar eigen goedvinden over regt, belang en welzijn van iedereen te beschikken.

Inderdaad men mag zich tegenover het Evangelie beroemen, wanneer men zulke uitnemende proeven van vrijheidsliefde en van eigen verdienstelijkheid heeft.

Doch laat ons ook nagaan in hoe ver het Evangelie aan despotiek gezag bevorderlijk geweest is.

Alleen van de nieuwe aarde wordt gezegd dat aldaar geregtigheid *woont*. Op deze aarde heeft zij minder een vaste woonplaats dan een tooneel van gedurigen strijd.

Worsteling van regt en onregt, van vrijheid en verdrukking zal, zoolang de zondaars van de aarde niet verdaan zijn, niet ophouden. Derhalve, om den gezegenden invloed van het Evangelie te bewijzen, beweer ik niet dat er vroeger geen misbruik van magt gezien werd, maar dat het Evangelie aan de zijde van regt en vrijheid gestaan en, in menig opzigt, willekeur en overmoed tegengewerkt heeft.

Waardoor is, in de betrekking tusschen man en vrouw, vader en kind, het gezag met liefde getemperd, op eene wijs die in de Heidensche wereld onbekend was?

Waaraan heeft men in Europa de verzachting en van lieverlede de afschaffing der slavernij te danken gehad?

Wie heeft, in den aanvang der Middeneeuwen en daarna, de regten en vrijheden der ingezetenen tegen de eigendunkelijkheid van Vorsten en Edelen beschermd?

Wie hebben zich, in de zestiende eeuw, tegen de wereldlijke en geestelijke dwingelanden verzet?

Nog ééne vraag onder vele: welke zijn, na de Hervorming, de Landen geweest, bij voorkeur wegens het bezit van echte Vrijheid beroemd?

Immers *Engeland*, *Noord-Amerika*, *Holland*. — Drie Landen waarin de kracht van het zuiver Evangelie bij uitnemendheid openbaar was.

Engeland. — De Staatsregeling van 1688, die zoo langen tijd het voorwerp van regtmatige bewondering, evenzeer als van zonderling misverstand en van jammerlijke nabootsing geweest is, was, onder den invloed en door tusschenkomst van Willem III, het behoud en de bevestiging der beginsels waarvoor de Godsvrucht der Puriteinen smaad en vervolging ondergaan had.

Noord-Amerika. — De vrijheid der Vereenigde Staten was (bij de nakomelingschap dergenen die een dierbaar Vaderland tegen de onbekendheid en bezwaren van overzeesche streeken hadden verruild) het gewrocht van een vrijheidszin die met de vreeze Gods en met gehechtheid aan verkregen regten gepaard is.

Nederland. — Ook op dezen bodem is het gebleken dat Christelijke onderwerping, waar zij de grenzen van pligtbetrachting bereikt heeft, in Christelijke onverzettelijkheid verkeert. Door het onwankelbaar vasthouden aan Gods Woord was het dat men Vrijheid en Onafhanke-

lijkheid verkreeg en behield. Het steunen der Nederlandsche Maagd op de Heilige Schrift is niet slechts een verheven les en eene treffende allegorie der voormalige munt; het is, in de juistheid van het gekozen beeld, het kort begrip der historie van ons Land.

Doch ik laat de geschiedenis daar, en ik wijs enkel op den inhoud van het Evangelie; ook aldus kan het blijken dat het, ten aanzien van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, *Broederschap*, geeft wat de Revolutie onthoudt; dat de Godzaligheid tot alle dingen nut is, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens.

Gij verlangt Vrijheid. — Welnu, meent gij dat het Evangelie geene beginselen en waarborgen van ware vrijheid in de verschillende betrekkingen van Staat en Maatschappij aan de hand geeft?

Let op dengenen die gehoorzaamt.

Het is niet aan de willekeur der menschen, het is aan den wil van *God* dat hij gehoorzaamheid betoont. In de Overheid eerbiedigt hij *Gods dienares*. Het is eene onderdanigheid om der *conscientie* en om *des Heeren* wille. «Dienstknechten, zijt gehoorzaam uwen heeren naar den vleesche, als dienstknechten van Christus, doende den wille Gods van harte.»

Hij onderwerpt zich aan de Magtigen der aarde in niets dat tegen de bevelen van den Almagtige strijdt. Die om der conscientie wil de Overheid eerbiedigt, zal voor geen Overheid zwichten, wanneer de conscientie het zwichten verbiedt.

Geen zelfverheffing, maar ook geen laagheid; geen dienst uit menschenbehagen, geen vleijerij. Waar de vreeze Gods in het hart woont, leert men de ongerijmdheid inzien van de vreeze der menschen. Daar wordt de kracht der vermaning gevoeld: «Ik ben het die u troost, wie zijt gij dat gij u vreest voor den mensch die sterven zal, en voor eens menschen kind dat hooi worden zal, en vergeet den Heer die u gemaakt heeft, die de hemelen heeft uitgebreid en de aarde gegrond heeft!»

Let nu ook op dengenen die gebied voert.

«Gij mannen hebt uwe vrouwen lief en wordt niet verbitterd tegen haar. Gij vaders, tergt uwe kinderen niet opdat zij niet moedeloos worden. Gij heeren, doet uwen dienstknechten regt en gelijk, wetende dat ook gij eenen Heer hebt in de hemelen. De Overheid draagt het zwaard niet te vergeefs, maar zij is Gods dienares u ten goede.»

De revolutionaire Vrijheid heeft de bedrogen Volken telkens van vrijheden beroofd. Zou er niet eenige meerdere kans zijn om vrijheden en regten te behouden, wanneer de Overheid voor de regtvaardigheid Gods dan wanneer zij voor het misnoegen der menschen beducht is? zou men niet den krachtigsten waarborg bezitten, wanneer zij rekenschap en verantwoording schuldig is aan Hem die alle dingen weet en Wien men niet straffeloos bespot; wanneer zij de dienares van God, niet de dienares van het Souvereine Volk is?

Wel neen, zegt hij, die in de geheimenissen der Revolutie is ingewijd; wel neen, het is de gestadige en heftige aanval der Oppositie, het geschreeuw der dagbladen en

der pamfletten, de drang der petitiën, en vooral het wijzen op het Volkswelbehagen en op den heiligen opstand waarmeê men zich tegen het opkomen van dwingelanden in veiligheid stelt.

Het tegendeel is waar.

De mogelijkheid om ware vrijheden te bezitten ligt in de bestendigheid van het gezag. — De Revolutie-leer, die het gezag vernietigt, noodzaakt de Overheid om, ter zake van zelfbehoud, onder de meest liberale woorden en vormen, te streven naar tyrannij. De Evangelie-leer, die het gezag bevestigt, vergunt aan dengenen die het bewind voert om, in waarheid, vrijheidlievend te zijn.

Maar ook *Gelijkheid* verlangt ge.

Welaan, breng de beginselen van het Evangelie in praktijk.

Er moet in de betrekking van rijken en armen eene wijziging worden gemaakt die aan het welzijn van allen bevorderlijk zij.

Zeg aan den rijke: « God heeft den blijmoedigen gever lief. Zoo wie het goed der wereld heeft, en ziet zijnen broeder gebrek hebben, en sluit het hart toe voor hem, hoe blijft de liefde Gods in hem ?»

Zeg aan den arme: « de jonge leeuwen lijden armoede en hongeren, maar die den Heer vreezen, hebben geen gebrek aan eenig goed: ziet des Heeren oog is over degenen die op zijne goedertierenheid hopen, om hunne ziele van den dood te redden, en om hen bij het leven te houden in den honger » Ik ben jong geweest, ook ben ik

oud geworden, maar heb niet gezien den regtvaardige verlaten, noch zijn zaad zoekende brood.»

Zeg aan den luijaard: «In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten: wij hebben u bevolen dat, zoo iemand niet wil werken, hij ook niet ete: wij hooren, dat sommigen onder u ongeregeld wandelen, niet werkende, maar ijdele dingen doende; doch de zoodanigen bevelen en vermanen wij, door onzen Heer Jezus Christus, dat zij met stilheid werkende hun eigen brood eten.»

Zeg aan dengenen die, zonder aan zijn afhankelijkheid gedachtig te zijn, op zijn arbeidzaamheid steunt: «het is te vergeefs dat gij vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarte: het is alzoo, dat Hij het zijn beminden als in den slaap geeft.»

Alle de voorstellen der hedendaagsche wijsheid ter voorziening in het Armwezen zijn niet vergelijkbaar met de wenken welke men in één hoofdstuk der Heilige Schrift (1 Tim. 6.) vindt.

Voor de rijken. — «Beveel den rijken in deze tegenwoordige wereld, dat zij niet hoogmoedig zijn, noch hunne hoop stellen op de ongestadigheid des rijkdoms, maar op den levenden God, die ons alle dingen rijkelijk verleent, om te genieten; dat zij weldadig zijn, rijk worden in goede werken, gaarne mededeelende zijn, en gemeenzaam.»

Voor de hebzuchtigen. — «Die rijk willen worden, vallen in verzoeking en in den strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de menschen doen verzinken in verderf en ondergang; want de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad.»

Voor degenen die niet meer dan het dagelijksch brood hebben. « De Godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging; » als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmede vergenoegd zijn.

Voor allen. — « Wij hebben niets in de wereld gebragt, het is openbaar, dat wij ook niets daaruit kunnen dragen. »

Voor allen. — « Gij, o mensch Gods! jaag naar geregtigheid, Godzaligheid, geloof, liefde, lijdzaamheid, zachtmoedigheid. Strijd den goeden strijd des geloofs. »

Wilt ge nog andere Bijbelspreuken waardoor de hoogmoed van hen die op geld en eer vertrouwen, gefnuikt en de ongelijkheid zou worden verzacht?

« De een achte den anderen uitnemender dan zich zelven. »

« De broeder die nederig is, roeme in zijne hoogheid, en de rijke in zijne vernedering. »

« Wel aan nu, gij rijken! weent en huilt over uwe ellendigheden, die over u komen. Uwe rijkdom is verrot, en uwe kleederen zijn van de motten gegeten geworden: uw goud en zilver is verroest; en derzelver roest zal u zijn tot een getuigenis, en zal uw vleesch als een vuur verteeren; gij hebt schatten vergaderd in de laatste dagen! Ziet de loon der werklieden, die uwe landen gemaaid hebben, welke van u verkort is, roept. »

« Er is geen aanneming des persoons bij God. »

« Er is geen onderscheid: want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods, en worden om niet

geregtvaardigd, uit zijne genade, door de verlossing die in Christus Jezus is.»

«In Christus is noch dienstbare noch vrije; want gij allen zijt één in Christus Jezus.»

Voorzeker er is ook een *Evangelisch Communisme.*

Gij wilt gelijkheid der goederen. Ook de Apostel wil ze, wanneer hij de geloovigen opwekt om milddadig te zijn: «dit zeg ik, niet opdat anderen zouden verligting hebben, en gij verdrukking; maar opdat uit gelijkheid, in dezen tegenwoordigen tijd, uw overvloed zij om hun gebrek te vervullen; opdat ook hun overvloed zij om uw gebrek te vervullen, opdat er gelijkheid worde.»

Gelijkheid der goederen. Zij heeft onder de Christenen bestaan.

Zij hadden alle dingen gemeen. — Waarom? omdat niemand zeide dat iets van hetgeen hij had zijn eigen ware. En waarom niet? was het, omdat zij één Staat uitmaakten en ééne openbare kas hadden? neen; omdat zij één hart en ééne ziel waren. — En hoe was die eensgezindheid ontstaan? omdat zij geloofden. — In wien? in Hem «die om uwentwille is arm geworden, daar Hij rijk was, opdat gij door zijne armoede zoudt rijk worden.»

Zoodanig is de Gelijkheid, zoodanig is de Broederschap van het Evangelie.

De bevestiging van het gezag is de voorwaarde der echte vrijheid; evenzoo is de handhaving van het eigendom de voorwaarde eener wenschelijke gelijkheid.

Geregtigheid en liefde, uit geloof, ziedaar de regts- en zedeleer der Schrift.

Ik zou, aldus voortgaande, den halven Bijbel moeten uitschrijven. En wat zou het baten! Men kan met den geheelen Bijbel bekend zijn, en toch, zoo men het schild des geloofs niet aangenomen heeft, met hetwelk iedere vurige pijl des boozen uitgebluscht wordt, de Schrift verdraaijen tot zijn verderf.

De Bijbelleer kan men alsdan vereenigen met de leer der Revolutie. Lamartine en Lamennais heb ik genoemd. Een derde voorbeeld wil ik niet verzwijgen. Van een ijverigen voorstander der Omwenteling wordt gemeld dat het Evangelie altijd geopend lag op zijne tafel. « De Revolutie, » zeide hij aan degenen wien dit bevreemdde, « ligt geheel in het Evangelie. Nergens is de zaak van het Volk met meer nadruk bepleit; nergens zijn meer vervloekingen uitgesproken over de rijken en magtigen dezer aarde. Jezus Christus, » herhaalde hij dikwijls, zich met eerbied buigende bij het uitspreken van dien naam, « is onzer aller meester. » — En wie was deze Evangelie-belijder? wie was deze vereerder van den Heiland? deze vriend van het Volk? wie en wat hij was, vraagt ge? hij was de dweeper wiens bloeddorst onleschbaar is geweest; die, in geestdrijverij voor de zaak der Menschheid, de laatste vonk van barmhartigheid voor de menschen in zijn gemoed uitgebluscht scheen te hebben; de man nevens wien Robespierre als meêdogend en zachtaardig mag worden geroemd:

het was — voor hen die de geschiedenis dier tijden ingezien hebben, behoef ik naauwelijks hem te noemen, — het was MARAT.[1]

Zoo geldt, ook in dit opzigt, van de Heilige Schrift wat van den Heiland gezegd werd, «deze wordt tot een val en opstanding van velen gesteld.»

Het Evangelie, als men daarin de regtvaardiging van theoriën en de voldoening van begeerlijkheden zoekt, is een reuk des doods ten doode. Het Evangelie, als men daarin de behoudenis zoekt zijner ziel, door Jezus Christus onzen Heer, is een reuk des levens ten leven.

De eenzijdigheid van het Evangelie geeft een LAMARTINE ter omkeering van den Staat en een LOUIS BLANC ter desorganisatie van den arbeid en van de Maatschappij.

De volledigheid van het Evangelie geeft een WILBERFORCE die twintig jaren in de bestrijding der gruwelen van den slavenhandel volhardt; eene ELIZABETH FRIJ die, met uitgebreiden zegen, het gevangenhuis tot een huis des gebeds maakt; een CHALMERS die het verband van Staatshuishoudkunde en Christelijk beginsel, niet enkel met de welsprekendheid zijner geschriften, maar ook proefon-

[1] «L'Evangile était toujours ouvert sur sa table.» La «révolution,» disait-il à ceux qui s'en étonnaient, «est tout entière dans l'Evangile. Nulle part la cause du peuple n'a été plus énergiquement plaidée, nulle part plus de malédictions n'ont été infligées aux riches et aux puissants de ce monde. Jésus-Christ,» répétait-il souvent en s'inclinant avec respect à ce nom, «Jésus-Christ est notre maître à tous.» *Hist. des Girondins*, III. 183.

dervindelijk in de fabrijksteden van Schotland, door het wijken der ellende en het terugkeeren van Godsvrucht, zedelijkheid, welvaart bij de te lang verwaarloosde Volksklasse, bewijst.

Derhalve, te midden der dwalingen van dezen tijd, zullen wij, en niet voor den jongeling alleen, gedachtig zijn aan de spreuk: «waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? als hij dat houdt naar Uw Woord.»

Uit dit Woord is het dat voor den Christen de aanwijzing zijner *pligten*, de berekening zijner *vooruitzigten*, en de waardering zijner *voorregten* ontleend wordt.

De aanwijzing zijner pligten.

Ik bedoel nu meer bepaaldelijk de pligten welke met de eigenaardige gevaren en verzoekingen der heerschende wanbegrippen in verband staan.

En ook aldus wijs ik slechts op enkele punten.

«Heb geen gemeenschap aan de werken der duisternis, maar bestraf ze ook veeleer.» De verkondiging eener leer die de grondslagen van elk gezag ondermijnt, mag bij uitnemendheid, al geschiedt ze onder de leus van verlichting, een werk der duisternis heeten. De Christen betuige zijn afkeer van de leerstellingen der Algemeene Gelijkheid en der Volksoppermagt. Hij moet zich, als zoodanig, aan elken, aan den Republikeinschen, zoowel als aan den Monarchalen, aan den Democratischen, zoowel als aan

den Aristocratischen regeringsvorm onderwerpen; maar hij is verpligt te getuigen tegen een beginsel dat, in aard en gevolgtrekking, aandruischt tegen de verordeningen en de oppermagt van den levenden God.

Zich onderwerpen aan elken Staatsvorm. Maar dan behoort hij ook, ter uitoefening zijner pligten, gebruik te maken van de regten welke die vorm hem verleent; namelijk, voor zoo ver aan dit gebruik geene voorwaarde, met getrouwheid aan zijne beginselen onvereenigbaar, gehecht is. Indien, gelijk in 1795 en later, voor het burgerregt eene politieke geloofsbelijdenis wierd gevergd, dan zou er bezwaar zijn; doch er is tegen onze deelneming geen bezwaar, er zou voor onze werkeloosheid geene verontschuldiging zijn, wanneer men in de gelegenheid is, zonder zijn zegel aan de beginselen te hechten, zich, als iedereen, van de bestaande en legale vormen te bedienen. Het beroep van den Apostel op het Romeinsche burgerregt te Filippi was geene goedkeuring van den Staatsvorm, veel min eene hulde aan het daarin allerwege ingeslopen beginsel van willekeur en van dwingelandij.

Lijdzaamheid past den Christen, doch, waar de gelegenheid tot werken bestaat, past lijdelijkheid hem niet.

Maar, om naar regt en pligt te kunnen arbeiden, moet de Christen met den regeringsvorm, waaronder hij leeft, eenigzins bekend zijn.

Wees aan de Magt die over u gesteld is, onderdanig! Gaarne, doch daarvoor dien ik te weten hoedanig eene Magt over mij gesteld is. Ik moet nagaan welke de oor-

sprong en aard en grenzen der Oppermagt, welke de regten van het Gouvernement en die der ingezetenen zijn; evenzeer als ik, ter inachtneming van het gebod, « gij zult niet stelen, » met naauwkeurigheid onderzoek wat aan mij zelven, wat aan anderen toebehoort. En zoo we in de beschouwing van het Staatsregt niet schroomelijk willen dwalen, is het vooral ook raadzaam door geen benamingen te worden misleid.

Laat het pligtmatige dezer omzigtigheid met voorbeelden worden gestaafd.

Wij hebben in Nederland een *Koning*.

Is dit, opdat hij « onze zonen neme tot zijne ruiteren dat zij voor zijnen wagen henen loopen en onze dochteren tot apothekeressen en tot keukenmaagden en tot baksters; opdat hij onze akkers die de beste zijn, neme en ze geve aan zijne hovelingen; opdat hij onze kudde vertiene en wij hem tot knechten zouden zijn? »

Wij hebben *Staten-Generaal*.

Is het, opdat ze of aan den Koning of aan de Natie, naar willekeur, de wet stellen?

Wij hebben eene *Grondwet* waarbij de regtmatige invloed van het *Volk* niet geheel uit het oog verloren en de mogelijkheid van *Grondwetherziening* ondersteld is. Wij leven in een Land waar de geheele toedragt der Historie, in dit opzigt althans, met den aard en eisch der Grondwet overeenstemt; waar de regten der burgerijen, dikwerf miskend, nooit in vergetelheid zijn geraakt en menigeen ten allen tijde, bij de pligtmatigheid van behoud, de wenschelijkheid en onmisbaarheid van verbeteringen ingezien heeft.

Zal het daarom geoorloofd zijn, met de leus van Volkswil en hervorming, in oogenblikken van opgewondenheid en vrees, den Koning en de Staten-Generaal tot eene Grondwetherziening te dwingen, welke regtstreeks naar de Republiek leidt en in den grond daarmede gelijk staat? Zal de onderworpenheid van den Christen hierin bestaan dat hij met onverschilligheid aanschouwer zij van deze wisseling der Gouvernementen, totdat ook wij, naar de mode van Parijs, onze straten doorkruist zien van een hoop plunderzieke onverlaten, die heden in de Vergaderzaal binnenstuift en, morgen welligt bedwongen, overmorgen het legaal Gouvernement wordt?

Ik zou deze vragen kunnen vermenigvuldigen; tot wier beantwoording kunde en overleg, vooral goede trouw en gezond verstand, te pas komt. Dit slechts wilde ik doen inzien dat de pligtbetrachting van den Christen aangewezen en gewijzigd wordt door de omstandigheden en betrekkingen waarin hij verkeert; dat uit den aard en de uitgestrektheid zijner regten de aard en uitgestrektheid zijner pligten ontspruit.

En, zoo hij in 't algemeen gehouden is de regten die hij bezit, ten nutte van het Vaderland, te gebruiken, hoe veel te meer waar het gebruik dezer regten met de verkondiging van het Woord des levens en met de uitbreiding van het Rijk der hemelen in verband is!

Wij hebben een *Gouvernement.*

Is het om, ten aanzien van Godsdienstbegrippen, te worden geregeerd? om in geloofszaken de wet te ontvangen? om de Kerk, welke geen anderen Koning dan haar

Hoofd in de hemelen erkent, regtstreeks of zijdelings te zien brengen onder wereldsch gezag? om van regeringswege voorschriften te ontvangen omtrent de gehalte en maat der Godsdienstigheid welke in de opvoeding genoeg is? om genoodzaakt te worden de kinderen op Scholen te zenden, in welke zij van de waarheid, door alle Gezindheden onmisbaar gekeurd, of onkundig gelaten, of afkeerig worden gemaakt?

Immers neen. Zoodanig heerschen over de conscientiën is in Nederland, noch volgens de historische regten eener van geloofsdwang vrijgevochten Natie, noch ook volgens de Grondwet, vergund.

Maar dan is het pligt, in woord en daad, te protesteren tegen al wat, hetzij in verordeningen, hetzij vooral in de toepassing der verordeningen, strijdig met den geest van geschiedenis en regeringsvorm bepaald is en verrigt wordt. Dan behoort bijv. de Hervormde in zijne aanvragen om onafhankelijkheid der Kerk, om vrijheid van Christelijke Scholen, om bescherming tegen de wederregtelijkheid der verloochenaars van het geloof, een ijver en eene volharding te openbaren die van bewustheid zijner pligten, als Christen en als Protestant, getuigenis draagt. Dan mag hij, ook bij de meeste bescheidenheid zijner voordragt, niet vergeten dat, waar het regt ter sprake gebragt wordt, er geen aanleiding is tot nederig verzoek, maar tot billijken eisch.

Bovenal behooren wij in het oog te houden dat er een pligt is die altijd te pas komt; altijd de eerste is van allen; belijd het Evangelie en beleef het.

Ook de berekening onzer *vooruitzigten* gronden wij op de Heilige Schrift.

Er zijn nachten waarin men geen handbreed kan vooruit zien. In de politieke wereld beleven wij een dergelijke nacht. Gissen en raden is vergund, en iedereen maakt van die vergunning ruimschoots gebruik. Ook kan men, ten aanzien van den loop en afloop der gebeurtenissen in 't algemeen, nog meer doen dan enkel raden en gissen. Het is zeker dat valsche begrippen niets te weeg kunnen brengen dan onheil en verderf; het is zeker dat zoogenaamde Volksregering uitloopt op de willekeur dergenen door wie het Volk in beweging gebragt, gevleid, bedrogen en ten dienste van eergierigheid, winstbejag, of zucht naar revolutionaire proefnemingen, gebruikt wordt. Het is zeker dat de losgelatenheid welke zich thans openbaart, in het geweld, of der Radicalen en Communisten, of der reactionnairen en conservatieven eindigen zal.

Maar welk dezer alternatieven heeft de meeste kans? hoe en wanneer zal er uit den tegenwoordigen bajert een toestand vergelijkenderwijs van regelmaat en orde kunnen ontstaan?

Zullen morgen welligt, na eene nieuwe manifestatie, medestanders van Blanqui en Cabet, tegenover de begeerlijkheid of dweepzucht van een nog driftiger soort van Communisten, als hoofden eener gematigde rigting worden beschouwd; of zal het aan Lamartine eenigen tijd gelukken om, ten behoeve zijner inzigten, de toepassing te beletten en de ontwikkeling te stuiten der beginselen die hij, met wezenlijke of schijnbare geestdrift, geprocla-

meerd heeft? zal ook hij weder aan de algemeene vrees voor nog erger kwaad de kracht ontleenen om jaren achtereen degenen te bedwingen die nu reeds, in Maart, in April, in Mei, de navolging van het voorbeeld, in Februarij door hem gegeven, hebben beproefd? zal hij aldus niet enkel opvolger, maar leerling zijn van Lodewijk-Filips, in het behendig organiseren van een reactionair bewind? Is het, wanneer men den invloed der materiële belangen en de vreeselijkheid van het gevaar voor hoogere en middelbare standen in het oog houdt, bijna denkbaar dat eene Revolutie welke, in zeker opzigt, bij *verrassing* plaats gehad heeft, geen terugwerking, wel niet ten behoeve van een nagenoeg vergeten Stamhuis, maar ter beteugeling van een opgejaagd gepeupel, te weeg brengen zou? zal dan het Gouvernement, door de zeer verklaarbare opgewondenheid eener Nationale Garde welke in de dagelijksche pogingen der anarchisten eigendom en leven op het spel ziet, worden genoodzaakt om den Februarij-bondgenoot, al mag de doodstraf niet worden hersteld, met schroot- en kanonvuur te verpletten? En, aan den anderen kant, zou het mogelijk zijn, bij de talrijkheid der Volksklasse, bij het deerniswaardige van haar toestand, bij de opgewondenheid der verontwaardiging en der hope die men door verkondiging van valsche begrippen en vermenigvuldiging van ijdele beloften in haar gewekt heeft; zou het, wanneer men let op den aard der begeerlijkheden en op het getuigenis van vroeger ervaring, mogelijk kunnen worden geacht de rust te herstellen, zonder botsingen waarvan de duur en uitgestrektheid van een nog verborgen

loop der omstandigheden afhankelijk is? — En hoe zal het wezen met andere Landen waarover, om met Lamartine te spreken, de heilvolkaan der Revolutie zijn schitterenden vuurregen, en, naar men ons verzekert, ook vuurzegen verspreid heeft? Met Pruissen, waar de Vorst, (vest op Prinsen geen vertrouwen!) te midden der zaâmgepakte wolken, de noordstar die hem vroeger leidde, niet meer aanschouwt? Met Oostenrijk, waar de Monarchie, na eeuwen en stormen te hebben verduurd, bijkans in stukken en brokken uit een valt? Wat kan er uit en in Groot-Brittannie worden verwacht? de Staatkunde van Pitt, al mogt ze herleven, heeft op het Vasteland geen bouwstoffen meer; de beteugeling der Chartisten is, bij het voortduren hunner misdadige woeling, slechts voor het oogenblik geruststellend, en het verkondigen van opstand en afscheuring is in Ierland niet voorbij. Veel is er dat op behoud van den algemeenen vrede hoop geeft; evenwel Europa is niet beveiligd tegen den algemeenen krijg, omdat Lamartine menigwerf verklaard heeft dat hij geen oorlog begeert en dat in 't algemeen de Revolutie, wanneer men haar niet lastig valt en niet weêrstaat, eene bij uitnemendheid zachtaardige en vredelievende natuur heeft. Van het lieve Vaderland zwijg ik: de onzekerheid of er tusschen de vijanden en de vrienden van Behoud een ernstige strijd zal worden gevoerd; de onzekerheid tot hoe ver wij door de onvoorwaardelijke lofredenaars van vooruitgang zullen worden geleid, behoeft geen betoog.

En echter, te midden van al die onzekerheid, is er zekerheid voor den Christen; veiligheid te midden van het gevaar;

onder de woelingen rust, en in de duisternis licht. Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Met het geloofsoog hebben wij een vooruitzigt: de wederkomst van Hem die terugkeeren zal, gelijk Hij ten hemel opgevaren is.

Wanneer? als het Evangelie des Koningrijks in de geheele wereld gepredikt zal worden tot een getuigenis allen volken. Wanneer? als vele valsche profeten zullen opstaan en er velen zullen verleiden. Wanneer? als de ongeregtigheid vermenigvuldigd zal worden, zoodat de liefde van velen verkoude. Wanneer? als er groote verdrukking zal wezen, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld. Wanneer? als gij zult hooren van oorlogen en beroerten, van groote aardbevingen en hongersnooden en pestilentiën. Wanneer? als er zal zijn benaauwdheid der volken, met twijfelmoedigheid, als de zee en de watergolven groot geluid zullen geven en den menschen het hart zal bezwijken van vrees en verwachtinge der dingen die het aardrijk zullen overkomen. Wanneer? als de ongeregtige zal geopenbaard worden, wiens toekomst is naar de werking des Satans, in alle kracht, en teekenen en wonderen der leugen: dan zullen zij den Zone des menschen zien komen in eene wolk, met groote kracht en heerlijkheid. — Wanneer? ô vergeten wij, in onze bespiegelingen en voorspellingen, ook dit niet! als het Hem behaagt die de tijden en de gelegenheden in zijne eigene magt gesteld heeft. « Van de tijden en gelegenheden, broeders! hebt gij niet van noode dat men u schrijve: want gij weet zelven zeer wel dat de dag des Heeren alzoo zal komen, gelijk

een dief in den nacht: maar gij zijt niet in duisternis, dat u die dag als een dief zou bevangen. Laat uwe lendenen omgord zijn en de kaarsen brandende: zijt bereid, want de Zone des menschen zal komen in welke ure gij het niet meent.» — *Voor u* komt Hij, als de ure des doods voor u slaat; en de waardij van uw vooruitzigt ligt niet in het oogenblik, maar in de gewisheid Zijner terugkomst; in de zaligheid voor allen die den goeden strijd gestreden, den loop geëindigd, het geloof behouden, en Zijne verschijning lief hebben gehad.

Omtrent het *voorregt* van den Christen zal ik, na hetgeen reeds gezegd is, kort kunnen zijn.

Het voorregt *van den Christen:* maar wie is een *Christen?*

Is hij een Christen, die het Woord Gods met het woord der menschen gelijk stelt?

Is hij een Christen, voor wie Christus niet is God boven al te prijzen in der eeuwigheid?

Is hij een Christen, die zich ergert aan Christus en dien gekruist?

Is hij een Christen, die, naar de wet des burgerlijken en maatschappelijken levens, onberispelijk is, maar zich onverschillig aan hooger wet en beginsel betoont; die Christus niet kent en niet lief heeft?

Is hij een Christen, die in anderen de eigen geregtigheid bestrijdt, en, met beroep op de geregtigheid van Christus, onder de werkers der ongeregtigheid behoort?

Is hij een Christen, die den Bijbel en de Formulieren van buiten geleerd en alle gestalten en ongestalten van

geloovigen en ongeloovigen bestudeerd heeft, maar die de dankzegging van den Farizeër en niet de smeeking van den tollenaar in het hart heeft?

Beantwoord deze en dergelijke vragen onder biddend lezen van de Heilige Schrift.

Ik sprak van het voorregt enkel van den Christen.

Maar ook van elken Christen.

Het voorregt — maar wie zou de zegeningen opnoemen waarin zich het voorregt van den Christen voor tijd en eeuwigheid openbaart!

Gelijkheid.

Gelijkheid onder den eenigen Meester. «Gij zult niet meesters genoemd worden; want één is uw Meester, namelijk Christus: de meeste van u zal uw dienaar zijn.»

Gelijkheid der liefde. «Gij zult uwen naasten lief hebben als u zelven.»

Gelijkheid met den verheerlijkten Heer en Meester van allen. «Hij zal ons vernederd ligchaam veranderen, opdat het gelijkvormig zij Zijnen heerlijken ligchame. Als Hij geopenbaard is, zullen wij Hem gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.»

Vrijheid.

Om de natuur en de uitnemendheid dezer vrijheid te waarderen, trachte men het woord van den Apostel te verstaan, waar hij van de *vrijheid der heerlijkheid* van de kinderen Gods gewag maakt.

Broederschap.

Der Christenen onder elkander.

Broederschap met Hem die, ofschoon Hij de Heer der Heerlijkheid is, zich niet geschaamd heeft de zijnen *broeders* en *vrienden* te noemen en voor hen het leven gesteld heeft.

Het voorregt van den Christen!

Voor hem zijn de geboden Gods niet zwaar, omdat al wat uit God geboren is, de wereld overwint.

Voor hem is de rooving der aardsche goederen geen rooving zijner blijdschap, omdat hij in zich zelven een beter en blijvend goed heeft in de Hemelen.

Voor hem is er troost, als hij gescheiden wordt van hen die hij in Christus lief gehad heeft; omdat hij niet bedroefd is, gelijk als de anderen die geene hope hebben.

Voor hem is het zwaarste lijden eene ligte verdrukking; omdat zij zeer haast voorbijgaat en een gansch zeer uitnemend eeuwig gewigt der heerlijkheid werkt.

Voor hem is er geene vreeze des doods; omdat hij zeggen kan: «dood! waar is uw prikkel? helle! waar is uwe overwinning? Gode zij dank die ons de overwinning geeft door onzen Heer Jezus Christus.»

Ik zou niet eindigen, indien ik uit eene Schrift, welke in beloftenissen Gods zoo rijk is, de wenken wilde opzamelen omtrent «de uitnemende grootheid Zijner kracht aan hen die gelooven, naar de werking der sterkte Zijner magt.»

Ik bepaal mij, onder het rumoer der Volken en bij de angstvalligheid dergenen wier hoop en uitzigt binnen de

grenzen dezer aarde beperkt is, tot twee plaatsen, ééne uit het Oude en ééne uit het Nieuwe Testament, bij wier overweging men, te midden zelfs van gebeurtenissen als waarvan wij thans ooggetuigen zijn, het voorschrift opvolgen kan van den Apostel: «verblijdt u te allen tijd.»

Uit het Oude Testament.

Ook bij de zegepraal der Revolutie behoudt de Christen den triumfzang: «God is ons eene toevlugt en sterkte; Hij is krachtig bevonden eene hulp in benaauwdheden. Daarom zullen wij niet vreezen, al veranderde de aarde hare plaats, en al wierden de bergen verzet in het hart van de zeeën. Laat hare wateren bruisen, laat ze beroerd worden; laat de bergen daveren, door derzelver verheffing! de beekjes der rivier zullen verblijden de stad Gods, het Heiligdom der woningen des Allerhoogsten! God is in het midden van haar, zij zal niet wankelen; God zal haar helpen in het aanbreken van den morgenstond. De Heidenen raasden, de koningrijken bewogen zich; Hij verhief zijne stem, de aarde versmolt. De Heer der heirscharen is met ons! De God van Jakob is ons een hoog vertrek.»

Uit het Nieuwe Testament.

Ook waar snellijk eene onstuimige verwoesting komt over Volkeren en Vorsten; ook waar ze moede geworden zijn in de veelheid hunner raadslagen; ook wanneer zij in hunne bezweringen en in de veelheid hunner toverijen te vergeefs zoeken naar voordeel en redding; ook wanneer zij beginnen te zeggen tot de bergen: valt op ons; en tot de heuvelen: bedekt ons; ook dan, en dan vooral,

mag en moet de Christen aan de woorden van Hem die zijne hope, zijn vrede, en zijn leven is, gedachtig zijn: « als deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden opwaarts, omdat uwe verlossing nabij is.»
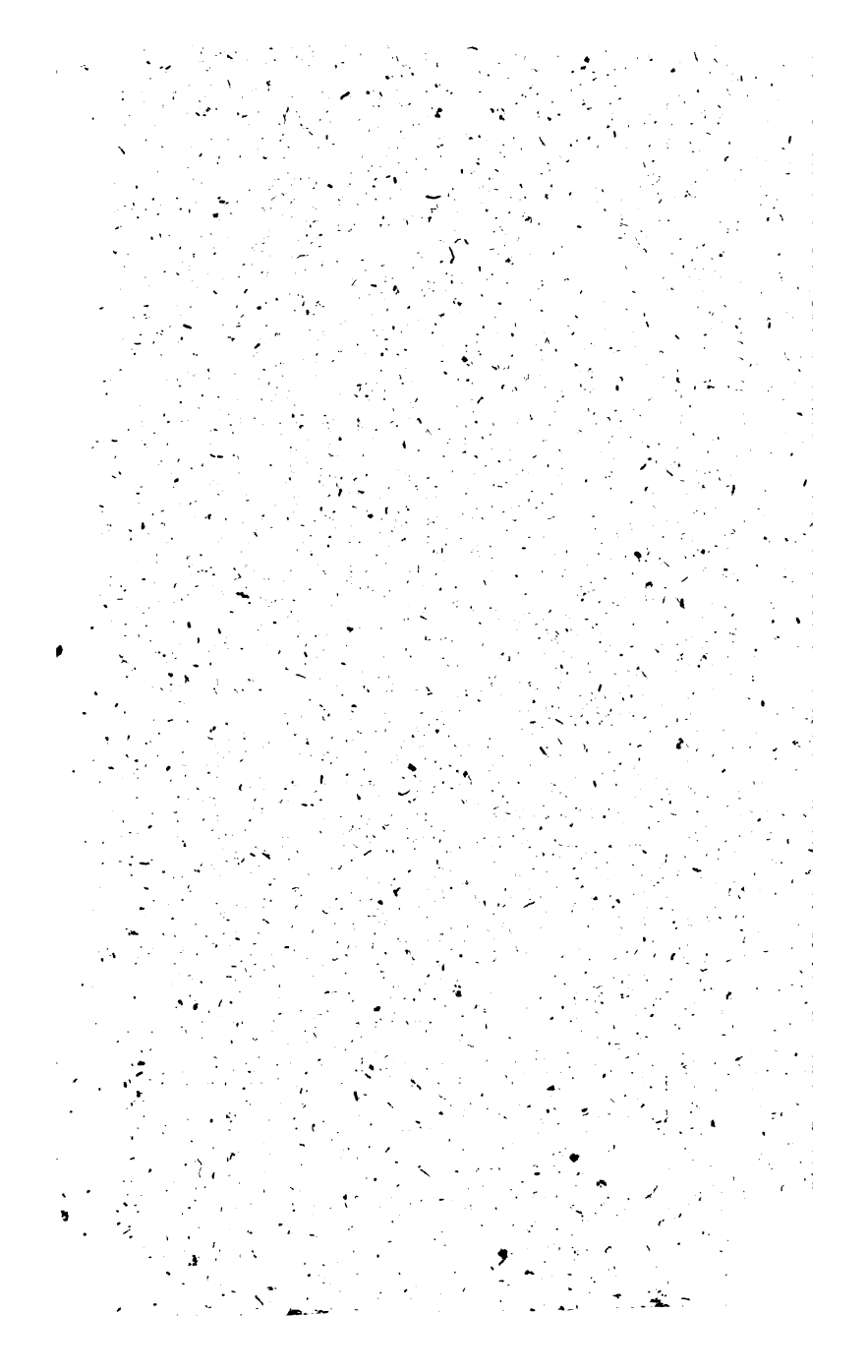
Wij gelooven, Heer! vermeerder ons het geloof, Amen!